

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Képzletünk e napon sasszárnyakat öltve, visszazáll ama dicső emlékü harcterekre, a hol majdnem négyszázaddal ezelőtt, az evangyéliomi igazság, a szellemi világosság és a lelki szabadság diadaláért, életre halálra küzdöttek a nagyok, a halhatatlanok, a reformátorok.

Szemlélve a vallási, nemzeti és társadalmi átalakulásokra célzó s mintegy sebesen zúgó szél zendüléseként a légürben tova suhanó eszmék s gondolatok zürzavarát, szinte epedve sóhajtja lelkünk: Vajjon mikor jő el a nagy nap, a midőn az emberiség megváltottai eljutandanak az Isten gyermekeinek szabadságára? Vajh' támadnak-e oly bátor, erős hősök, mint a milyenek valának Zwingli, Luther, Kálvin s a többiek, a kiket nem birt megijeszteni a zsarnokok zord tekintete, sem a sátán ezer meg ezer ostroma; sem nem hajthatott meghódolásra a Baalok kísérteties kényszerhatalma, meg a test és vér számtalan csábítása!

Lelkünk e fojtó gondolatok közepett megnyúgovást talál az Örökkévaló bölcs rendelkezésiben; szívünk megvigasztalódik abban a tudatban, hogy a mit az Ur végzett, azt jól végezte; tekintetünk meg a jövő fátyolfödött titokzatos homályán túl, ama dicsőséges végeél felé irányul, a hol minden vágy és reménykedés látássá válik egykoron.

Valóban, október harmincegyediké a páratlanul álló világtörténelmi események egyik legnagyobbikának olyan jelentőségteljes fordulati napja, a mikor az édes haza közóhajtott boldogságáért, a nemzetek jogos önállóságáért, a lelki-

ismereti szabadságért, és mindenek fölött Isten dicsőségéért küzdött hős bajnokok alakjai, mint megannyi szellemóriások jelennek meg s vonulnak el lelki szemeink előtt. Reformátoraink a szent hajdankor rettenthetetlen profétáinak, tántoríthatatlan apostolainak és elszánt vértanuinak nyomdokiba lépve s a hit paizsát, az igazság mellvértét felöltve és Isten beszédének kétélű fegyverével felövedezve, sikra szállanak a középkor sötétségének világurai ellen, hogy kioltásuk amaz ős gonosznak minden tüzes nyilat s elvezéreljék a lelki ország polgárait az Ur Krisztus megismerésének egységére, férfiúi érettségre s a keresztyéni méltóság és hivatás evangyéliomi tiszta tudatára.

Ugy tetszik nekünk, mintha ma Mózes, Ilyés, Jeremiás szellemei támadnának ismét életre! Mintha Keresztelő János kiáltó szózata harsona hangjaként viharzana át a kopár sivatagokon keresztül! Mintha maga az Ur járna tábornok öveinek oltalmára! Hiszen ma, az igazság és szabadság diadalának Istentől rendelt örömnappja vagyunk s a kinyilatkoztatásnak Lelke világol a bűnök komor éjtszakáiban!

Oh azok a vérfagyasztó, rémletes éjtszakák, melyeknek borzadalmas látványaiul ott füstölegnek az igazság és szabadság felkent bajnokai számára felhalmozott máglyák. S gondolatok talán, hogy megfutamodnak a Krisztus vitézei? Épenséggel nem! Sőt inkább valami kibeszélhetetlen, boldogító érzés hatja át egész valójokat, a mint szenvednek, vérzenek, meghalnak — *Krisztusért!*

Ugy van; Krisztusért szidalmat, háborgatást, kint, halált szenvedni mindig boldogság; mert a dicsőségnek és Istennek Lelke nyúgoszók meg azokon, a kik az ő nevéért készek még életüket is feláldozni.

Ilyen elszánt hitbajnokok valának áldott emlékü reformátoraink mindnyájan. Ilyen nemes

keresztyéni jellemeknek bizonyultak be irataikban, szózataikban, hitvallástételökben, erkölcsi életökben, kezdettől mind a végleheletig. Életök a világító, melegítő, termékenyítő s még leáldozásakor is áldást árasztó naphoz vala hasonlatos.

Övezzük hát a halhatatlanság hervadatlan babéraival. Krisztus anyaszentegyházának igazaiért vérverejtékezett halántékaikat, ugyis egyáltalában nem a magok, nem a hatalmasok, de egyedül Isten országának szent ügyét képviselték ők s épen ezért nevök, tetteik, munkáik évszázadokon keresztül fenmaradnak, példaadólag hatnak, kitartásra buzdítanak s győzedelmök az evangyéliomi igazság és szabadság egykori tökéletes diadalának mindenha biztos záloga leend.

Ámde nem illenék hozzánk ama múlt idők bálványozása. Tartózkodunk is ettől, mert tudjuk, hogy megszegyenülnek mindazok, a kik dicsekednek a bálványokkal. A mi egyetlenegy dicsekedésünk az, a mi reformátorainkat is, mint Istennek választott eszközeit élte, vezérelte, célhoz segítette, nevezetesen — Krisztus kegyelme.

Ezért ez emléknep ránk nézve első sorban is hálaadás napja. Imádatl borulunk le a mindenható, irgalmas Isten szent színe előtt, hogy örökigaz kinyilatkoztatásának világító szövénekét kialudni nem engedte, sőt azt időről-időre, küldöttei által fennen lobogtatta s tündöklő fényénél a bűn sötétségéből az ő csodálatos

világosságára, azaz örök életre segélli öveit! Egyszersmind esedezünk idvezítő kegyelmének teljességéért, lelki országa megvalósulásáért, az Ő vele való egyesülésünknek az Ur Krisztusban véghezmenő üdvtényéért a Szentlélek által. Ez leend a reformátoraink által célzott, mindnyájunk által epedve remélt s Idvezítőnk ígérete szerint az Ő napján tényleg igazsággá leendő egyetemes megújhodás.

Kérjétek és megadatik!

Theologus.

Szabad a vásár.

A nagyváradi esküdtszék tárgyaló termében, rövid pár nappal ezelőtt, olyan epizód játszódott le, a mely megérdemli, hogy vele — e lapok hasábjain is — foglalkozzunk. Bennünket lelkészeket közelebbről érintő dolog ez: a mennyiben az esküdt urak itt, kiknek többségét, részint keresztyén, részint nem keresztyén kereskedők képezték, 9 szóval 3 ellenében felmentettek a súlyos vád alól egy embert, a ki a törvényesen bevett vallásfelekezetek és azok papjai, általában véve pedig a fennálló társadalmi rend ellen, uton-ütfelen, szóval mint szennyiratokban, folyton izgatott.

Ennek a lejátszódott eseménynek története következő:

Él Sarkadon egy Kiss Imre nevű socialista nazarénus fanatikus agitátor, a ki, mint eszmadia mester dolgozni nem szeretvén, elég ravasz arra nézve, hogy a mások hiszékenységét kizsákmányolja, mint utazó prófeta abból könnyű szerrel megéljen. Mint ilyen kóborol tájról-tájra; hol itt, hol ott úti fel sátrát és

TÁRCA.

A német császár keleti utazása.

Nem esoda, ha európai ember mindig különös élénk vágygal tekint kelet felé. Bizonyára sok van ebben a vágyban azon édes venzalomból, melylyel még az őszbe vegyült agg is jóleső érzéssel gondol vissza szülőhelyére, gyermekkorának ezerféle tarka emlékeire s benyomásaira. Hiszen a történelem első derengése az európai úrját is ott keleten valahol, a Kaukasz vidékein érte. Keleten vannak ma is testvéreink. S míg amazok Európa kulturépeivé fejlődtek s maga a természet működött oda, hogy bennök az emberi szellemet felébressze s a legmagasabb fokra emelje, addig ezek megmaradtak nagyobbára gyermekkori életviszonyaik között. S nem vonzó-é az, látni magunkat gyermekkori viszonyaink között!? Más ott az eledel, más a ruha; más a ház, család, szokások s erkölcsök! Lehetetlen azonban a fájdalmas érzést elnyomni a viszontlátás alkalmával. A természet pompája s bűbájos varázsával szemben ríktó ellentétet képez a lakosság elhanyagoltsága, a tisztátalanság, szeny. Amily változatos a külső: úri bíbor köntös s koldus czondra, éppoly változatosak az erkölcsök. Mondják utazók: „Becsület az izlam, gabság meg az európai hatás.“ Így fizet Európa! Pedig e keleti népek összes fölfedezései és ismeretei képezik ama szellemi kincsét, melylyel Ázsia fiatal versenytársát, Európát megajándékozta. Keleten ringott a keresztyénség

bölcsője is. Nincs-é abban valami vonzó, személyesen fölkeresni azt a földet, a hol Isten utoljára s legtökéletesebben szólott az Ő Fia által, s a honnan e boldogító tudomány szétszárnyalt a föld minden téreire?! Nincs-é felemelő abban, megfordulni a helyeken, hol Jézus élt, tanított, szenvedett, s a hol mindon egyes tárgy egy-egy szent titokról suttog?! Hátha még mindezen bensőleges érdeklődésen kívül azon magasztos cél is vezet keletre, hogy az Ur ügye iránt tanusítandó buzgalom külső s hatalmas tényben is nyilvánuljon?

Ime, II. Vilmos német császár — kiben a német nemzeti önértet megtestesülését szemlélhetjük — nem rettenve meg azon eshetőségtől, mely éppen a mi királyunkat is érte felesége elvesztésében, nem törődve úgy az angolok, mint franciák részéről nyilatkozott rosszakarattal, elindult keleti útjára, hogy Jerusalemben, a mohamedanismus közepette alakult német ev. egyház ünnepélyén, az ez által épített s Megváltóról nevezett templom felavatása alkalmával okt. 31-én, a reformáció évfordulati napján jelen lehessen s tekintélyével s hatalmával befolyjon azon egyház megerősítésére s megszilárdítására s biztosítsa fejlődését.

Távol legyen tőlünk azonban, hogy Vilmos császárt valamely vallási hős, vagy „pius Aeneas“ gyanánt tün-tessük fel. El kell ismernünk ezen utazásában külső, s más politikai indokokat is. A belső s külső érdekek e mai komplikált életviszonyok közt nehezen, vagy éppen nem választhatók el s mi ugyan jól értjük az édest a hasznossal vegyíteni. Ezt nevezzük mi eszélyességnek.

szidja tele tudóval első sorban a lelkipásztorokat s ekként igyekeznek zavaros eszméinek propagandát csinálni. Ez tehát olyan fajta individuum, a ki a lelkészek reputációjának és az erkölcsiességnek rovására vigéckedik. És ime mostan a nagyváradi esküdtüzletember urak segítettek neki, hogy szennyes munkáját még nagyobb bátorsággal folytassa!

Ez a nazarénus szédelő előbb a főtiszteletű püspök írhoz, majd a kultuszminiszterhez, sőt egyes kiválóbb világi emberekhez is *folyamodványokat* küldözgetett, melynek rendes refrénje az volt, hogy a papok minden rosznak okozói, azok lélekfűfűk és gonosz sáfárok.

Majd midőn efféle hóbortos irataira az illetékes tényezők rá se hederítettek, egy budapesti nyomdában, zavaros és érthetetlen összefüggés nélküli mondatokat nyomtatott le, a melyben a papokat, hivatalnokokat és az úri osztályt általában véve, a sárga földig gyalázza le. Nagy hangon csalogatja az olvasókat a *felekezeti-nélküliség* aklába, mint a hova már ő is szerencsés tartozni baptista társaival együtt.

Az első ilyen nemű szennyirata 1896. szeptember 26-án „Nyílt levél” címmel kapta a nyomdafestéket. Adáz, pokoli gyűlölettel kel ki ebben a papság ellen s minden létező baj forrásául ezeket jelöli meg.

Második szennyiratának a „Magyarország története” hangzatos címet adja. Az egész tele aljas blasfémiaival és tökéletlen hazugsággal. Elég legyen piszkolódásaiból itt csak egy passust idézni: „Legyünk” — úgymond — „vallásfelekezeten kívül valók, mert ezen az úton lehet megtalálni a haza lelki és testi szabadságát, melyet a *lélekrabló papság elrejtett*”.

E két megnevezett szennyiratért már egyszer a budapesti esküdszék előtt állott, de ott felmentették. A mi szép, de erkölcsileg nagyon is laza fővárosunk-

ban, e modern Babylóniában, nem is történhetett ez másképen!

Alighogy megnyugodott Kis Imre itt aratott babérain, ismét újabb dicsőségre áhitozott és kiadta: „Az elrejtett kincsek megtalálása” című piszkos iratát, a melyben kedvenc nótáját fujja, a papságnak újlag neki esik, de nem kimél semmiféle tisztességes állású embert sem. A kereskedőket ugyan nem nevezi meg specifice, de mi a társadalomnak ezen osztályát is megszoktuk az intelligencia körébe vonni be.

Ezért a pamflétért került közelebből a nagyváradi esküdszék elé. Sajna azonban! a többség nem érezte magát sértve és nem talált az izgató iratban rágalmat.

Az az ügyészi vádbeszéd, melyet *dr. Perjessy Mihály*, ki maga is ref. lelkész fia, ez alkalommal tartott, annyi alapos tudással és olyan meggyőző érveléssel mutatta ki vádlott bűnösségét, hogy azoknak az esküdt uraknak, ha ugyan adnak még valamit a vallásra és erkölcsiességre, okvetlen ki kellett volna mondaniok a bűnöst!

Lapunk szűk tere nem engedi azt meg, hogy e gyönyörű vádbeszédet egész terjedelmében közöljük. Egy pár szép és megkapó érvelését szabad legyen azonban itt lenyomatnunk.

„Akadnak ime emberek, akik egy általuk meg nem nevezhető, állítólag a szentírás tanain nyugvó hitet, a törvény rendelkezéseinek ellenére és a *köz-erkölcsiesség szabályainak lábbal tiprásával igyekeznek terjeszteni*. Gyűlöletet hirdetnek a jelenleg érvényben levő egyházak, azok papjai, az összes államhivatalnokok és az ország törvényei ellen; *rágalmakat szórnak mindezekre* a helyett, hogy vallási meggyőződésüket mások vallásos meggyőződésének tiszteletben tartásával megengedett módon terjesztenék. Ezek közé az apostolok közé tartozik vádlott úr is, a *ki magát*

Annai bizonyos, hogy ez utazásban rejlik a német érdekek megvédése keleten, különösen a francia protektorsággal szemben, melyet a pápa a francia zarándokok kihallgatásánál mondott beszédében határozottan kiemelt és hangsúlyozott, minek tulajdonítható Bülow német nagykövet visszahívása a Vatikánból. Mert Vilmos akként vélekedik, hogy a keleten lakó keresztyének (akár protestánsok, akár rómaiak legyenek) természetes védnöke csak Németország lehet.

Még inkább sejteti a politikai háttért a velencei s konstantinápolyi látogatás, de a melynek eredményéről mi természetesen számot nem adhatunk. Az idő fogja megmutatni, hogy azok a diszlövések, melyek a császári pár látogatásakor elhangzottak, hosszas békét jelentenek-e Törökországra nézve, vagy pedig előjátékát képezik Sztambul összeomlásának. Annai bizonyos, hogy már megkezdődött a török csapatok elszállítása Krétából. Tűnik a félhold! Talán segíthetne még a félholdon a német barátság, ha az egész török kormányzási rendszer s szellem megváltoztatható volna. Ha ugyan! Az a körülmény azonban, hogy mind Vilmos császár, mind fivére Henrik, ki Ázsiában időzik, Németországot elhagyhatják, a német ügyek rendezett voltáról tanuskodik, s nagy valószínűséggel hihetjük, hogy a nemzetközi politikában is hosszabb időre a béke fenmarad. Másrészt a konstantinápolyi látogatás bizonyítéka annak, hogy a roskadozó török birodalom nem negligálható; hiszen a szultán ma is a muzulmánok százezreinek ura és parancsolója. De meg az a lázas tevékenység, s rendkívüli költség a császári pár látogatását célzó előkészü-

letekben, s az a valósággal meseszerű fény, pompa a császári termék berendezésénél s a császári párnak adott meseszerű ajándékok: keleti szőnyegek, dísztárgyak, arany-, ezüstneműekben s drágakövekben. korántsem látszanak igazolni, hogy a török birodalom oly beteg, mint a többi népek híresztelik.

Főleg azonban azon körülmény vonja figyelmünket magára, hogy nyugat eszélyessége meg tudta törni kelet tartózkodását s zárkozottságát. Hiszen újabb időben német fejedelmek gyakran utaztak a szent földre. Hasonlóképpen a mi királyunk is. Midőn nevezetesen 1869 ben a szuezi csatorna megnyitása alkalmával keletre utazott, meglátogatta Jeruzsálemet is. Ugyazintén volt a szent földön boldogult Rudolf trónörökös is. Azonban a világtörténelemben első eset, hogy keresztyén fejedelem Jeruzsálem fölkeresését a szultán barátságos meglátogatásával kezdte volna meg. Vilmos előbb a házi gazdánál kopogtat be s aztán tekint szét birtokán. S itt eszünkbe jutnak a hajdani német császárok, kik keresztes hadjáratokban vezették öldöklő csapataikat a szent földre, s mely véres harcoknak eredménye mind oda veszett. Ki ne ismerné el, hogy a keresztyénség a német császár által követett úton nagyobb eredményt fog elérni? A jeruzsálemi keresztyén királyságon is beteljesült Jézus ama mondása: valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniük. A keresztyénség az ígén épült fel. Fegyvere mindig az ige volt.

Kiesiny kezdetből nagy eredményt isteni hatalom hozhat létre. Ime a jeruzsálemi német ev. egyház is

baptista püspököknek adván ki, bejárja az ország java részét, felkeresi a műveltség legalacsonyabb fokán álló s így leghiszékenyebb részét a társadalomnak, árulja izgatással és rágalommal teljes rőpiratát és szóval terjeszti nem a szeretetnek vallását, hanem a gyűlöletnek, a tiszteletlenségnek esiráját.

E derék kir. ügyész szép beszédét a következő záradékkal végzi.

„Ha ezt az egyént felmentenék az esküdt urak, veszélybe sodornák a fenálló társadalmi rendet s deklarálnák azt, hogy *lehet* bátran és büntetlenül izgatni az egyház és hatóságok ellen. A szabadságnak legnagyobb ellensége a szabadosság; a törvény által is enuncióált hit és lelkiismereti szabadságnak, a hitelveknek ilyen korlátlan, kiméletlen és vakmerő terjesztése, mint azt vádolt teszi, veszélyezteteti ezzel éppen a vallásnak alapját, a rendet, a közérkölesiséget!”

Nekünk e remek beszédhez kevés megjegyezni valónk lesz. Azt fájdalommal látjuk, hogy a nagyváradi esküdt urak nagy többsége meg nem szivelte e szép ügyvézi beszédét. Ugy látszik, olyan könnyű üzleti dolognak tekintette e komoly ügyet, melyet időnyeres szempontjából is — gyorsan, mielőbb lebonyolítani sietett.

Szerenese, hogy Kis Imre azon alázatos utókérsének, hogy: „az ő 70 fnt utazási és más költségét *fizessék meg a papok*” a törvényszék eleget nem tett. Különben ez is kitellett volna a nazarénusoktól nyert stóla díjból!

Egy erkölcsi tanulságot mi lelkészek mégis meritelünk ez esküdtzéki tárgyalásból.

A vallást, az erkölcesiséget, az egyházat s annak vezetőit szabad ma már az utolsó utcai suhanának is *nyíltan* sértegetni, meggyalázni. Még csak meg se ütközzünk rajta. Hiszen most is patentet adott a n-váradi esküdtzék reája. Szabad a vásár!

M. F.

ily kiesiny kezdetből fejlődött annyira, hogy ma már Isten segédelmével püspökséget állíthatott s külön templomot építhetett; ennek a fölavatási ünnepélyére indult el a német császári pár folyó hó 12-én Berlinből. A német császári pár kíséretében vannak: Hahnke, a katonai kabinet főnöke; Senden-Bibran báró, tengerészeti kabinet főnöke; Bülow, külügyi államtitkár; dr. Dryander udvari főlelkész; Knachfuss tanár. Magyarországból Zelenka Pál, tiszai kerületi ág. ev. püspök, ki a német császárnak már régebben bemutatva volt. Konstantinápolyban a kísérethez csatlakoztak: Bieberstein báró, ottani nagykövet, Mülinen gróf, Morgen kapitány; Haifaban pedig dr. Moritz tanár.

A testőrök a keleti éghajlatra való tekintettel külön fejdísz kaptak: sisakot nyakvédő bőrrel. A jeruzsálemi bevonulás alkalmával pedig hófehér díszruhát öltenek.

A császári pár podgyásza igen tekintélyes, 110 darabból áll. Az úti készlet a legnagyobb kényelmet nyújtja, úgy hogy bármely helyen fürdőt is vehetnek. 100 sátor van berendezve ágy, szőnyeg s bútorzattal; ezenkívül a szultán 3 pazar fényvel díszített sátort boesátott a császári pár rendelkezésére. Természetes tehát, hogy a császár keleti útja több millió márkába kerül.

A császári pár útja Bécsen vitt keresztül Velencébe. Kiszállás azonban csak Kamenzben történt, hol a császári pár Mária porosz hercegnő, Albrecht herceg nejeinek holtteste beszertelésén vett részt. 13-án délben érkezett Velencébe, hol az olasz királyi pár s trónörökös, állami

TANÜGY.

A debreceni ev. ref. presbyterium munkálata a tanítónőképző-intézet tárgyában.*

767/1898. P. A felsőbb leányiskolai igazgatótanács ez évi 751. sz. végzésében a felsőbb leányiskolának tanítónőképző tanfolyammal kiegészítésére vonatkozó javaslatot egész terjedelmében és osztatlan helyesléssel fogadván el, azt elfogadás és tovább teendő intézkedés végett a legmelegebb ajánlással terjeszti be a következőkben:

„Az a kérdés, hogy ev. ref. felsőbb leányiskolánk tanítónőképző intézete fejlesztessék ki, a rendelkezésünk alatti iratok szerint legelőször az 1894-ik évben merült föl, a mikor, mint ezt az igazgatótanács ugyanazon évi 142. sz. végzése mutatja, intézetünk VI-ik osztályának kilenc növendéke folyamodott, hogy már az 1894/5. iskolai évre létesíttessék a VII. osztály vagy a tanítónőképző intézeti tanfolyamnak megfelelő III-ik osztály; másrészt ugyanekkor a helybeli Fröbel gyermekkertegylet 1894. évi június hó 23-án tartott évi rendes közgyűlésének 4. sz. alatt kelt határozatában 10000 fntos alapítvány tételére nyilatkozott hajlandónak kizárólag felsőbb leányiskolánk mellett bármely vallású növendékek számára felállítandó óvónőképző intézet fentartására. Igazgatótanácsunk tehát ezek folytán jelzett számu végzésben Kiss Albert elnökle alatt Joó István, Óri Sámuel, Dóczy Gedeon és Somogyi Pál igazgatótanácsai tagokból álló küldöttséget kérte fel, hogy a

Jelen fölterjesztés alapján a f. hó 21. tartott egyházkerületi tanügyi bizottsági ülés kimondotta, hogy a nagyfontosságú ügy további intézését kezébe vevén, a vegyes bizottság mielőbbi megalakítása s működésének megindítása iránt intézkedni fog.

Szerk.

főhivatalnokok, a velencei szindako s patriarcha s a nép részéről lelkes üdvözléssel fogadtattak. Udvari gondola s 8 községi bárka vitte a császári párt s kíséretét a királyi palotába s a Márk-téren a lelkes rokonszenven újból élénk kifejezésre jutott. Még asnap d. u. 4 órakor ült a császári pár a Hohenzollern yachtra s vett a legszívélyesebben bucsut az olasz királyi pártól s Velencétől — a viszontlátás reményében, a mennyiben a császár útterve szerint Jeruzsálemből való visszatértében újra Velencén utazik át.

Útját kénytelen vala megszakítani a kedvezőtlen időjárás, az erős szirokkó miatt a jóniai tengeren, Görögország nyugoti partjain Zante előtt horgonyt kellett vetnie, minek folytán a Konstantinápolyba való megérkezés is késést szenvedett, 16-án d. e. 10 órakor szedték fel a horgot s indultak útnak Zantétól. Az út most már megszakítás nélkül folytatták s a császári hajó kíséretével 17-én d. u. 2 órakor érkezett meg a Dardanellákra s másnap 18-án d. e. 9 óra után Konstantinápolyba. Már Mitilene s Tenedos szigete mellett elhaladtában üdvövésekkel s katonai tisztelgessel fogadták a császárt. A Dardanellákról pedig még inkább nagyobb mérvet öltött a fényes fogadtatás, rendkívüli előkészület, tüntető dísz. A szultán üdvözlő sürgönyére küldött válaszában Vilmos azt írta: szíve sugallatát követi, midőn török földre lép s örül, hogy nem sokára ismét látni fogja a szultánt. A Dardanellákon fogadta a császári párt díszben 3 török hadi hajó s ezeken a szultán követői: Abdurrahman, Szaid, Szelim Melhame, Sakir és Kamphövener pasák, Marschall v. Bieberstein

mennyire szükségesnek látszanék, a Fröbel-gyermekkert-egylet meghatalmazottjaival is tárgyalásba bocsátkozva, állapítsa meg mind a tanítónőképző, mind az óvónőképző tanfolyam létesítésére vonatkozó tervet és költség-számítást s mindkettőnek — ha mindkettőt létre hozni nem lehetne — különösen a tanítónőképző tanfolyamnak létesítésére, a létesítés minden kérdésére vonatkozó javaslatot készítsen.

Az 1895. évi 248. sz. igazgatótanácsai végzés szerint pedig indokolt indítvány tételével felsőbb leányiskolánk tanítónőképző tanfolyammal s ha lehet óvónőképzővel sürgős kiegészítése iránt s felhivatott a fentebbi küldöttség, hogy megbízatásában sürgősen járjon el s munkálatait hovaelőbb terjeszse be.

Jött aztán a főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek 1896. évi 411. sz. alatt kelt határozata, mely szerint a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1895. évi nov. 18-án 62881. sz. rendeletének tárgyalása folytán a debreceni tanítónőképző-intézet tanárkar s az egyházkerületi tanügyi bizottság mindenben egyező véleményes javaslata alapján a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés felhívta igazgatótanácsunkat, hogy adjon javaslatot arra nézve, miképp vélné lehetőnek felsőbb leányiskolánk tanítónőképzővel kiegészítését; a középiskolai felügyelő je entésének s ebben azon nézetének, hogy felekezeti szempontból már alig halasztható felsőbb leányiskolánk tanítónőképzővel kapcsolatba hozása, tárgyalás alkalmából ugyanabban az évben keletkezett 422. sz. egyházkerületi határozat szerint pedig már megkeresett egyházunk presbyteriuma is, hogy e kérdéssel foglalkozzék s erre vonatkozó nézetét terjeszse elő, mely 1897. évi 38. sz. végzésében felhívta igazgatótanácsunkat, hogy készítsen a legrövidebb idő alatt véleményes javaslatot arra nézve, miként lehetne felsőbb

leányiskolánkkal kapcsolatban a tanítónőképző-intézeti tanfolyamot létesíteni.

Mindezek az adatok kétségtelenül mutatják, hogy tiszántúli egyházkerületünk legfőbb egyházi hatósága, tanügyi körünk egyaránt szükségesnek, sőt halaszthatatlannak tartják felsőbb leányiskolánk tanítónőképző-tanfolyammal való kiegészítését, a mit a közönség is régóta és folytonosan sürget már, a mint ezt az 1894. évben folyamadott leányok kérvénye és a társadalmi életben oly gyakran hallható közkívánat bizonyítja.

Valóban, ha volt valaha idő, melyben a közszükség követelte valamely intézet megteremtését és az intézet nemesak a közóhajt elégitette ki, hanem a legnagyobb körben s legteljesebb mérvben töltötte be áldásos hivatását: aligha állottak fenn valaha kedvezőbb körülmények, mint a melyek korunkban, épen ev. ref. felekezeti életünkben a tanítónőképző létesítése mellett nyomultak előtérbe. Mily mértékűvé vált mai napság a fejlődő leánygyermek egy kissé nagyobb képzés iránti vágyódása s mily számban válasznak önfentartásokra a tanítónői pályát: mutatja az évről-évre megújuló tapasztalat, hogy az állam tanítónőképzői tulzsúfoltak folytonosan, még sem képesek befogadni a jelentkezők nagy részét s ha bennök csak néhány hely jut üreseedésbe, arra több mint száz pályázó szokott jelentkezni. Ha most ily körülmények közt ev. ref. egyházunk összes hatóságának egyesített anyagi erejével tanítónőképző állítanék fel, vagy, a mi könnyebben kivihető, felsőbb leányiskolánk tanítónőképzővel egészítették ki: ez által nemesak a közóhajtás nyerne kielégítést, hanem magához vonzaná ez az intézet a kissé magasabb képzésre vágyó, vagy a tanítónői pályára készülő leányokat s bekövetkeznek megint talán teljesebb mérvűleg az az idő ev. ref. egyházi életünkben, a mely főiskolánkra nem nagyon régen tűnt le, hogy a miként főiskolánk

báró német nagykövet, Morgen százados, katonai attache, Echart dragoman. Aztán három gőzhajó a német koloniával s egy konstantinápolyi hajó a német iskolás gyermekekkel. A találkozás Jedikule mellett történt rendkívüli lelkesedés mellett, miközben a zenekarok a német nemzeti himnust játszották. Midőn a menet a szerail elé ért, a Hertha török yachtról huszonegy ágyulövés dördült el, melyeket a tophanei tüzérszertár s a török állomáshajók viszonzottak.

A szultán Szadi Ozman pasával s kíséretével a Dolna-Bagdse palota császárcapujánál várta a felségeket, míg a Jildiz-palotáig disz testőr-század állott sorfalat. A császári csónak megérkezésekor a szultán fogadta vendégeit a legszívélyesebben, mely után a diszmenet a lakosság lelkes üdvözlése közben a Jildiz-palotába tartott. Ezzel megkezdődött az ünnepségeknek, kölesönös bemutatásoknak s kitüntetéseknek egész sora. Még az nap meglátogatta a császári pár a perai német iskolát, honnan visszatértében lelkes ovációkban részesült. Aztán a muzeum s nagy bazár megtekintése következett. Másnap reggel a császárné meglátogatta a Boszporus partján levő Bejler Bej palotát s onnan Szkutari mellett levő Csamlidsa hegyre ment. Vilmos császár pedig Jedikulét, a Héttornyot s aztán az Aranyszarvon levő Ejubot tekintette meg; délután pedig a császári pár a therapiai német nagykövetség palotája megtekintése után kirándulást tett a Fekete-tengerig. Épen így harmad nap is a közeli Iszmitbe kirándulás s a Harci-szigetek megtekintése volt a program. Pénteken pedig diszszemle volt a Jildiz-palota előtt, mely azon benyomást

tette a császárra, hogy a török hadsereg kitünő állapotban van. Ugyanezen napon a szultán háremében volt nagy fogadtatási ünnepség, melyen a császárné három udvarhölgyével s Marschall báró nejjével vett részt. A hangverseny és előadások éjjelig eltartottak. Szombaton délnélbén ágyulövések hirdették a császárné születés napját, melyet a császári pár délután a német nagykövetség theropiai nyaraló parkjában ült meg.

Vilmos császár a szultántól a többek közt nagy smaragdokkal s drágakövekkel diszitett értékes levélnyomót kapott ajándékkul, mely valami or Mahmud szultáné volt; a császárné pedig gyémánt mellbokrétát. A városi előljáróság pedig a lakosság nevében ezüst diszvázát s virágvázát ajándékozott a császári párnak, jeléül a lakosság örömének, hogy Vilmos császár másodikban is oly barátságos indulattal látogatta meg szultánját.

Vilmos császár még megérkezésekor átadta a szultánnak I. Vilmos s Augustza szobrát.

E nappal ért véget a Konstantinápolyi fényes fogadtatás; s a lakosság örömének lelkesült üdvözlésének ama nyilvánulása között, melyet a császári pár megérkezésekor tapasztalt, vett búcsút Vilmos a Dolna-Bagdsei palotában a szultántól s Konstantinápolytól délután 5 órakor ágyú dörgések s a parton összegyűlt török s német lakosság élénk ovációi között szedte fel a császári hajóraj a horgonyokat s indult Sziria felé.

Y. L.

(Folyt. köv.)

növendékei az egész ország legtávolabbi vidékeiről gyűltek össze s mint tanítók, lelkészek, sőt mint jogvégzett világiak az ország minden vidékén elszéledve voltak hű terjesztői, védői a valláserkölesnek, hitéletnek ez anyaiskola szellemében: épúgy a leánygyermek részére az ev. ref. felekezeti egyetlen tanítónőképző lenne az a központ, hova vágyakozva tekintenének, gyülekezni s a honnan ev. ref. szellemi légkörben növekedve, az ev. ref. egyház buzgó szeretetétől, az igaz hittől, a tiszta valláserkölesi élet alapjául szolgáló érzelmektől áthatva, megerősödve távoznának el, hogy akár a családi tűzhelynél, akár az iskolában ev. ref. egyházi életünk szeretetét terjesszék, érdekét védjék igaz lelkesedéssel, teljes erővel.

Ekként a tanítónőképző megteremtése nem csupán a felekezetünkhöz tartozó leánygyermek képzésének érdeke; nem csupán a mindinkább erősebben nyilvánuló közóhajtás betöltése, — hanem ev. ref. egyházunknak, felekezeti életünknek is egyik legnagyobb, mondhatni létérdeke, kiváltképen a mai viszonyok közt, a midőn a házasságkötéseknél engedélyezett reversálisok által tag tér nyílt arra, hogy a hitben gyengék elkötelezzék születendő gyermekeiket más vallásra, sőt a halvány felekezeti öntudatnál, gyenge leki erőnél fogva idegen hatások nyomása alatt magok is vallásváltásra tévelyednek. Ha tehát igaz, — a mit pedig kétségbe nem von soha senki, mert a tapasztalat igazolja, hogy a nő vallásos hitével és lelkével fejlesztheti legjobban és legerősebben a gyermekek vallásos érzületét; ha igaz, hogy a nő annál nagyobb mértékben képes a házi nevelés terén e nagyfontosságú feladatnak megfelelni, minél inkább képzett értelmileg, minél erősebb a hitben, hitfelekezeti öntudatban: akkor szükségképen következik, hogy ev. ref. egyházunknak a leányok képzését a nagyfontosságú érdektől indítva mai napság sokkal nagyobb mértékben kell felkarolnia, mint ezelőtt bármikor tette; fel kell karolnia a tanítónők képzését kiváltképen, mert az ő működésük egy-egy nemzedék vallás-erkölesi életének, egyháziasságának, felekezeti öntudatának kifejlését vagy hanyatlását eredményezheti s ez utóbbira lehetünk készen az állami intézetek növendékei részéről, kikben a vallástanítás szükre szabott ideje, a sok kath. ünnep, nem ritkán katolikus templomba való kirendelés, a vezetők és tanítványok közt uralkodó közszellem miatt nem fejlődhetik ki a felekezeti öntudat és a hit ereje oly mértékben, a mint ezt kívánunk kell, hogy leánygyermekünk képzését megnyugvással bizhassuk rájuk; még szomorúbb a helyzet a róm. katolikus tanítónőképzőkben végzett tanítónők részéről a nagyon is ismert körülményeknél fogva, pedig az egész országban mindenütt jó idő óta tapasztalható és szünni nem akaró tanítóhiány miatt nem kevés az ilyen tanítónők száma ma már egyházunk leányiskoláiban.

Ev. ref. egyházunknak, felekezeti életünknek is egyik létérdeket képezi tehát a tanítónőképző tanfolyam létesítése és ha a debreceni ev. ref. egyház, főtisztelű egyházkerületi közgyűlés és Debrecen város hatósága, mert az új alkotás által ez is érdekelve van, jó akarral, az anyagi erő egyesítésével karolja fel ezt az ügyet, nem lesz valami nagyon nehéz ennek a tanítónőképzőnek a debreceni ev. ref. felsőbb leányiskolával kapcsolatban leendő megteremtése. Az ezzel járó áldozatok ugyanis, minthogy a tantervet országos törvény szabályozza, két feltételre vonatkoznak, u. m. személyi és dologi kiadások fedezésének biztosítására.

A mi a személyi kiadásokat illeti, ide vonatkozólag megjegyezni kívánjuk, hogy

1. a mostani felsőbb leányiskolát egész mívoltában fentartandónak tartjuk, mert Debrecen város 100,000 fős alapítványa ennek az iskolának fentartására van téve, tehát nem javasolhatjuk, hogy ennek az alapítványnak ügye az intézet jellegének változtatásával újabb tárgyalás alá vétessék, mert tartunk tőle, hogy a mikor a felsőbb leányiskola polgári leányiskola helyét pótolja s az országos kormány ezen azokon járult hozzá az alapítvány megerősítéséhez, az újabb tárgyalás során kötéssé válhatik ennek az alapítványnak sorsa, melynek elvesztésével nemcsak az újabb alkotásban nem érhetnénk célt, hanem már meglévő s virágzásra jutott felsőbb leányiskolánk is a lét és nemlét nehéz kérdése alá jutna. De ninesen is reá szükség, hogy ide vonatkozólag bármely változtatásra gondoljunk, mert

2. a magy. kir. közoktatásügyi kormány 1895. évi nov. hó 7. napján kelt 50277. sz. rendelete szerint a felsőbb leányiskola V. és VI-ik osztályát végzett növendékek a tanítónőképző III-ik osztályába vétetnek fel hazánk mindegyik intézetében és így a jelzett két osztályban nyert képzés a tanítónőképző két első osztályában nyerhető képzéssel egyenlőnek vétetik. Csak arra kell tehát törekednünk, hogy a felsőbb leányiskola két felsőbb osztályában a tanítás lehetőleg összhangzába hozassék a tanítónőképző két alsó osztályának érdekével és sajátos céljával. Ezt pedig akként véljük elérhetőnek, hogy azokat a tantárgyakat, melyek ugyanazok mind a két intézet tantervében, a kijelölt tanórákon együtt tanulják a tanítónői pályára készülő növendékek a felsőbb leányiskola növendékeivel; a tanítónőjelöltek tehát csak azokra a tanórákra járnak külön, melyek a tanfolyam két alsó osztályában országos törvény szerint a tanítónőkészítés céljához képest vannak megállapítva. Ezekhez a szempontokhoz alkalmazkodva készítettük el a tanórák beosztására vonatkozó tervezetet, melyet A) alattmellékletben esatolunk. E tervezet szerint a *felsőbb leányiskolai* tanórák száma: az I-ső osztályban 26, a II-ikban 28, III-ikban 28, a IV-ikben 28, az V-ikben 28, a VI-ikban 28, összesen 166; külön tanórák lennének a *tanítónőjelöltek* számára: az I-ső osztályban 8, a II-ikban 8, a III-ikban 28, a IV-ikben 28, együtt 238.

Ezt az óraszámot az egyes tanerők a következő tárgybeosztással láthatnák el: 1. Dóczy Gedeon: számtan I—VIII. 11, mértan I—II. 2 = 13; 2. Kalocsa Róza: történelem s alkotm. VII—VIII. 7, gazdaszónykodástan V—VI. 2, VII—VIII. 2, német nyelv VIII. 2, = 13; 3. Nagy Gyula: vallástan I—VIII. 16; 4. Karácson Ottilia: magyar nyelv II—VI. 20; 5. Koós Ottilia: történelem II—VI. 12, földrajz I—IV. 7 = 19; 6. Jenny Elise: francia nyelv I—VI. 18; 7. német nyelv I—VII. 19; 8. neveléstan V—VIII. 13, magyar nyelv VII—VIII. 4, egészségtan V. 2 = 19; 9. természettan IV—VIII. 9, vegy- s ásványtan IV—VIII. 4, mértan III—VIII. 6 = 19; 10. magyar nyelv I. 5, földrajz V—VIII. 4, természetrajz I—VIII. 10 = 19; 11. Varga József: ének s zene I—VIII. 19; 12. Kovács Lujza: női kézimunka I—VIII. 16, rajz és írás I—III. 6 = 22; 13. rajz és írás IV—VIII. 10, testgyakorlat I—VIII. 12 = 22; együtt 238.

A tantárgyak beosztásánál figyelemmel voltunk a meglévő tanerők képesítésére, de nem úgy kívánjuk azt tekinteni, mintha azon a tanerők hajlama és képesítése szerint változ s nem történhetnék; célunk csupán az volt e tervezetben, hogy kimutassuk a szükséges óraszám ellátását és az új tanszékek állításának szükségességét, tehát a személyi kiadások révén előálló áldozatok mérvét. E szerint szükséges lenne: 1. a 7 alatti németnyelv tanítója ez idő szerint is alkalmazott Zalai

Emma fizetésének pótlására 200 frt; 2. a 8. alatti tanszék betöltésére, mivel ide férfi tanerő lenne alkalmazandó, 1200 frt törzsfizetés, 300 frt lakkér és korpótlék, most 1500 frt; 3. a 9. alatti természettani tanszék javadalmazására a főtiszt. egyházkerület már megállapított 1200 frtot évenként; ennek a fizetésnek 1500 frtig kiegészítésére és a korpótlék biztosítására be van adva a kérvény a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez; 4. a 10. alatti tanszék javadalmazására törzsfizetés 800 frt, lakkér 200 frt, együtt 1000 frt és a korpótlék. 5. a 13. alatti tanszék javadalmazására 600 frt törzsfizetés és 200 frt lakkér, együtt 800 frt, meg korpótlék; az összes személyi szükséglet tehát 3500 frt.

Ebből az összegből a nőnevelő intézet pénztára megadná az 1. sz. alatti 200 frtot, az egyház fedezné az 5. sz. alatti 800 frtot, a mennyiben a jelzett tanszékre a felsőbb leányiskolával kapcsolatos I. és II-ik osztály egyesítése folytán Dóczy Ilona lenne alkalmazható; a 4. sz. alatti 1000 frt szintén az egyházra nehezednék; a 2. sz. alatti 1500 frtra fedezetet nem reményelhetünk másként, mintha a főt. egyházkerület a nagy érdekre való tekintetből meghozza ezt az aldozatot.

A dologkiadások közé számítjuk azt az egy-szersmindenkori kiadást, mely a felsőbb leányiskolának tanítónőképző tanfolyammal kibővítésére szükséges épületek előállítására és az ide tartozó folyó szükségletekre fordítandó. A helységek előállítása szempontjából küldöttségünk elnöke az építkezésre nézve tervet készített, melyet mi is megvizsgáltunk s minden tekintetben helyesnek találtunk. E terv szerinti építkezés folytán szaporodnának az intézet helyiségei az épület keleti szárnyában 3 eselédzobával, 1 mosókonyhával, kamrákkal és fatartó helyiségekkel, melyek, mivel a telek azon része, hol ezek a helyiségek alakulnának, igen mély fekvésű, ugynevezett pincehelyiségek lennének ugyan, de csaknem földszinti részekkel egyenlők és egészségi szempontból kifogástalanok lesznek; továbbá ugyanezen a szárnyon földszint az internátus részére alakulna két zongora terem, két nappali tanulóterem, 1 tanítónői szoba, 1 ebédlő, konyha és kamara, az emeleten az internátus részére 3 hálóterem, 3 tanítónői szoba, mosdó és mellékhelyiségek, a nyugoti szárnyon földszint fizikai muzeum, 2 tanterem, tornaterem és egy tanítónői szoba az emeleten 1 könyvtári szoba, 1 imaterem, végre az utcai részen felszabadulna 4 tanterem. Mindezekkel az épület annyira kibővülne, hogy úgy a felsőbb leányiskola és internátusa részére kellő számú, nagyságú világos, egészséges helyek maradnának, mint a tanítónőképző és ezzel kapcsolatban szervezendő internátus számára olyan helyiségek állnának elő, melyek tanügyi egészségi és célszerűségi szempontból a legfokozottabb igényeket is kielégítenék. Az új építkezés költsége azonban a költségvetés szerint 49062 frt 58 kr-ra van téve. A tervrajzot B), a költségvetést C) alatt csatoljuk.

A felszerelésekre, valamint időnként a felmerülő és folyó dologi kiadásokra költséget számszerűleg kimutatni nem kívántunk, mert abban a reményben vagyunk, hogy mindezeket, valamint az előálló nyug-és gyámintézeti kiadásokat a tandíjak fedezni fogják.

A felsőbb leányiskolával kapcsolatban óvónőképző létesítése és a Fröbel-gyermekkertegylet 10000 frt alapítványára vonatkozó ajánlata szintén bizottságunkhoz volt utasítva; mivel azonban abban a meggyőződésben vagyunk, hogy nagyon elég, ha a sürgősebb, fontosabb

alkotás egymagában lesz a további tanácskozás tárgya s ennek keresztülvitelét csak nehezítené az óvónőképzővel való kiegészítés kérdése: ez utóbbira ezuttal nem terjeszkedtünk ki; de ha a további tárgyalás folyamán módját lehetne ejteni annak, hogy a Fröbel-gyermekkertegylet szép ajánlatának felhasználásával az óvónőképző is létesítenék, ennek a szép sikernek és alkotásaak senki sem örülne jobban, mint mi.

Mindezekben elmondottuk az okokat, melyek a tanítónőképző tanfolyam létesítését szükségessé teszik, sőt sürgetőleg kívánják, elkészítettük a tervezetet is, melynek értelmében a létesítés megtörténhetnék: azzal a kérelemmel terjesztjük be tehát munkálatunkat a nt. és tek. igazgatótanács elé, hogy ezt elfogadni és az 1897. évi 38. sz. P. végzés folytán a nt. és tek. presbyteri gyűlés elé terjeszteni méltóztassék, kérvén a nt. és tek. presbyteri gyűlést, hogy e tervezetet magáévá tenni s azt az 1896. évi 422. sz. egyházkerületi határozat értelmében a főt. egyházkerületi közgyűléshez azzal a kérelemmel kegyeskedjék fölterjeszteni, hogy a kivitel módozatait illető tanácskozásra és javaslatkészítésre egyházkerületi, városi és egyházi küldöttekből bizottság alakítása iránt intézkedni méltóztassék.

Nagytisztelű és Tekintetes Igazgatótanács! Még 1894-ből eredt a megbízásunk és dolgozatunkat csak most terjeszthetjük be, a minék vannak a maga nagyon fontos okai. Küzdenie kellett felsőbb leányiskolánknak a kezdet, a teljes rendezkedés, felszerelés nehézségeivel; előttünk állott a tanári nyug-és gyámintézet, valamint a korpótlékok rendszeresítésének fontos és nehéz kérdése, melyet csak a legutóbbi időben oldhattunk meg: nem gondolhattuk tehát, hogy a nehéz feladatok teljes megoldása előtt újabb alkotás nagy munkájához foghassunk. A midőn azonban, Istennek hála, a fenti nehézségeken szerenésével túl vagyunk: nem késtünk nyomban tárgyalás alá venni a tanítónőképző létesítését, melyre vonatkozó tervezetünket ime beterjesztjük az összes iratokkal együtt."

Végzés.

Presbyteri gyűlésünk a beterjesztett és felolvasott javaslatot egy szavazat ellenében készséggel teszi magáévá s a nagyfontosságú alkotás létesítésében szívesen működik közre azzal a kijelentéssel azonban, hogy egyházunk részéről az anyagi hozzájárulás mértékére nézve a javasolt vegyes küldöttségi munkálat tárgyalása alkalmával kíván határozni: a minélfogva ev. ref. felsőbb leányiskolánknak tanítónőképző tanfolyammal bővítésére vonatkozólag beterjesztett és ezuttal felolvasott javaslatot az 1896. évi 422. sz. alatt kelt egyházkerületi határozat folytán azzal a kérelemmel terjeszti fel a főt. és mélt. egyházkerületi közgyűléshez, hogy ezt a nagyfontosságú ügyet felkarolni és a javasolt vegyes bizottság megalkotása iránt intézkedni méltóztassék.

Miről a főtiszt. és mélt. egyházkerületi közgyűlés e jkőnyvi szám az építési terv, költségszámítás csatolásával levél útján értesítették.

Kelt Debrecenben, az ev. ref. egyház presbyteriumának 1898. évi okt. 8 án tartott gyűléséből.

Kiadta: **Somogyi Pál,**
főjegyző.

A tiszántúli ev. ref. gymnasiumok berendezkedése az 1898/9. évre.

(A gymn. felügyelői jelentésből.)

Ez iskolai évre fölvétetett 10 gymnasiumunkba összesen 2835 rendes tanuló, a mely létszám az egyes tanintézetek közt következőleg oszlik meg:

Békés	158,	múlt évi létszám	159.
H.-Böszörmény	166,	"	177.
Debrecen	779,	"	807.
Karcag	205,	"	183.
Kisújszállás	221,	"	248.
H.-Nánás	106,	"	106.
Szatmár	295,	"	300.
M.-Sziget	326,	"	351.
M.-Túr	283,	"	283.
H.-M.-Vásárhely	296,	"	325.

Összesen 2835, múlt évi létszám 2939.

A jelenlegi létszámhoz járulván még egyfelől az év közben beírandó növendékek, másfelől az év végén vizsgálatot tevő magántanulók száma, gymnasiumi növendékeink létszáma a jelen évben is körülbelül annyi lesz, mint a múlt iskolai évben volt.

Az iskolai év megkezdése nagy nehézséggel járt a kisújszállási és m.-szigeti főgymnasiumban, a mennyiben az előbbi intézetet három (két rendes és egy hely.) tanár hagyván el épen az isk. év elején, helyöket csak szept. hó végére sikerült ideiglenesen hely. tanárokkal betölteni, az utóbbi helyen pedig két tanár válván meg még a múlt isk. év végén a tanintézettől, a miniszteri kinevezés alá eső tanszékeket a közokt. kormány csak nagy sürgetések után szept. végén töltötte be rendes tanárokkal s a különben is kevés számú tanári testület küzdelemmel tudta a tanórákat ellátni. Nem hallgathatom el, hogy a kisújszállási zavarokban bizonyos mértékig része volt a helyi igazgató tanács és fentartó testület szigorú eljárásának is, a mennyiben a miniszteri kinevezés alá eső tanárok állandósítására vonatkozó ajánlata és a német nyelvi tanszék betöltése alkalmával 4—9 éves tanárait bocsátotta el, kiket a közokt. kormány azonnal rendes tanárokká nevezett ki más tanintézetekhez. Pedig kívánatos, hogy iskolai előjárásaink a tanári testületek állandóságának s ez által a tanintézetek közszellemének és a belső rend megszilárdulásának biztosítására törekedjenek. A mi különben a f. iskolai évre történt tanári változásokat illeti, ezeket a következőkben bátorkodom előtüntetni:

A békési és karcagi gymnasiumban semmi változás sem történt a tanári karban.

A h.-böszörményi gymnasiumban Groo Vilmos hely. tanár eltávozása folytán a mathesis és rajzoló geometria tanszékére Marschalko Gusztáv van hely. tanárul alkalmazva.

A debreceni főgymnasiumban Dóczy Imre helyén egyik class. phil. tanszéken Révész Lajos okl. tanár van hely. tanárul alkalmazva; e mellett e tanintézetünkben két helyettes és egy segédtanári tanszék lévén állandóan, az intézet nagy szellemi kárára csaknem minden évben változó egyenekkel betöltve, e tanszéken jelenleg Lencz Géza és Juhász László hely. tanárok, Nagy Sándor seg. tanár van alkalmazva.

Kisújszálláson Kiss Tamás rendes tanár eltávozása folytán helyette a mennyiségtanra Kresnyák Géza hely. tanár, Molnár József rendes tanár eltávozása folytán helyette a class. philológiára Csatári Endre hely. tanár, Stramp József h. tanár eltávozása folytán, helyette a német nyelv tanítására Dingha Sándor hely.

tanár van alkalmazva. E mellett e tanintézetnél okt. 14-én elhalt Benő János rendes tanár ki az intézet buzgó szolgálatában 8 évet töltött el, de súlyos betegsége miatt másfél év óta szabadságolt állományban volt s helyét úgy a jelen, mint a múlt iskolai évben Jókay Lajos hely. tanár tölti be.

H.-Nánáson Fülöp Károly rendes és Krebsz Ernő hely. tanár eltávozása folytán, helyettök egyik magyarlatin tanszékére Márk Imre rendes tanár, a német nyelvi tanszékére pedig Brassai Károly hely. tanár alkalmaztatik.

A szatmári főgymnasiumban a természetrajz és földrajz tanára Szatmári Sámuel 26 éves tanári működése után a f. isk. év elején elhalván, helyére a fentartó testület pályázatot hirdetett, tanszékét pedig ez idő szerint a tanári testület látja el.

A m.-szigeti főgymnasiumban a tanintézet egyik régi tanárának Kardos Károlynak nyugalomba vonulása és Hegyi Pál hely. tanárnak eltávozása folytán a közoktatásügyi miniszterium az államkormányval kötött szerződés alapján a matematikai és fizikai tanszékére Kiss Tamás, a német nyelvi tanszékére pedig Glass Ferencet nevezte ki rendes tanárul.

A m.-túri főgymnasiumban Dr. Schneeberger Nándor hely. tanár eltávozása folytán a német és magyar nyelvi tanszékére Fejér Géza hely. tanár van alkalmazva.

A h.-m.-vásárhelyi főgymnasiumban Kunstädter Rezső hely. tanár eltávozván, egyik matematikai és fizikai tanszék Demeter Lajos rendes tanárral töltött be.

A tanerők létszámára vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy bár több gymnasiumunkban annyira alacsony az alkalmazott tanerők létszáma, hogy még a nyelvek tanításával s az írásbeli dolgozatok javításával elfoglalt tanárok is egyházi törvényeink 469. §-a ellenére 21, 22, 23 heti órával vannak megterhelve, ez idő szerint csak a m.-szigeti főgymnasium tanári létszáma marad alul a középiskolai törvény mértékén a mennyiben e tanintézet a görögpótló tanfolyamot szervezte a nélkül, hogy a vele járó s az 1890. évi XXX. t.-c. által megkövetelt tanszék felállításáról gondoskodott volna. Csakis a jövő évre az államsegély emelkedése alapján van tervbe véve rajztanári tanszék felállítása. Legjobban el van látva tanerőkkel a h.-vásárhelyi, kisújszállási és m.-túri főgymnasium, úgy hogy e tanintézetekben a tanárok heti óraszámja 16—18 között mozog.

Annál szomorubb képet mutatnak tanintézeteink a rendes tanárok létszáma tekintetében. Az 1883. évi XXX. t.-c. 32. §-a megszabja, hogy a középiskolákban az igazgatón kívül legalább annyi rendes tanárnak kell lenni, a mennyi az osztályok száma. És ez természetes is, mert rendezett viszonyok közt, még ha egyes tantárgyaknak hely. tanárok által való tanítása megengedhető is, legalább az érett tapasztalatot és nevelői tapintatos eljárást igénylő osztályfőnöki funkciót rendes tanárnak kell teljesítenie. S mind e mellett a hatosztályu békési, h.-böszörményi és karcagi gymnasiumokban a vallástanáron kívül 4—4, a h.-nánási hatosztályu gymnasiumban 5, a kisújszállási főgymnasiumban pedig 6 rendes tanár működik. Természetes, hogy ily viszonyok között a tanintézet nyugott és biztos fejlődése alig várható. Legszerencsésebb helyzetben van a h.-m.-vásárhelyi főgymnasium, a melyben az igazgató és vallástanár tanszékével együtt 14 rendes tanári állás lévén szervezve, egy híján annyi rendes tanárral van ellátva 8 osztályához, mint a debreceni főgymnasium 12 osztályához.

Sokkal örvedetesebb lendületet vettek gymnasiumaink a legközelebbi évben a tanári fizetésnek a kor igényeihez szabott rendezése körül. Azokra a sürgető felhívásokra, melyeket a múlt évi október hóban tartott egyházker. közgyűlésünk a békési, h.-böszörményi és h.-nánási gymnasiumok fentartótestületeihez intézett örömmel jelenthetem, hogy e tanintézetek mindenike rendezte a tanári fizetést a zsinati törvényekben megszabott mértékig. Sajnos, hogy még mindig van egy gymnasiumunk, a melyben a rendes tanári javadalmazás maig sem érte el az egyházi törvényeink 470. §-ában megszabott mértéket. Ez a karcagi. Egyes tanintézeteink azonban főként az államsegély útján olyan fokon rendezték tanáraik javadalmazását, a mely egyenlő színvonalon áll az állami tanintézetek fizetési rendszerével s teljesen lehetővé teszi, hogy gymnasiumi tanáraink az anyagi gondoktól menten s minden mellékfoglalkozást kerülve hivatásuknak élhessenek. Az egyes tanintézetekben a tanári fizetés a jelen isk. évre következőleg van rendezve.

1. H.-M.-Vásárhelyen törzsfizetés 4 tanárnak 1600 frt, négynek 1400 frt, hatnak 1200 frt, lakbér mindeniknek 250 frt s a szolgálati évekhez képest 100 frt ötödéves korpótlék.

2. Szatmáron rendes tanári törzsfizetés négytanárnak 1600, négynek 1400, háromnak 1200 frt; lakbér mindenkinek 240 frt s a helyi szolgálatban eltöltött évekhez képest 100 frt ötödéves korpótlék.

3. M.-Túron rendes tanári törzsfizetés 3 tanárnak 1600, két tanárnak 1500, kettőnek 1400, háromnak 1300, egynek 1200 frt; lakbér mindenkinek 200 frt, a korpótlék még csak az igazgató részére van szervezve.

4. M.-Szigeten rendes tanári törzsfizetés két tanárnak 1600, kettőnek 1400, kettőnek 1300, ötnak 1200 frt. Lakbér a két első fokozaton 250, a két alsón pedig 200 frt. Korpótlék ez idő szerint még nincs szervezve.

5. Debrecenben rendes tanári törzsfizetés hét tanárnak 1400 frt, hétnek 1200 frt. Lakbér mindenkinek 400 frt s a tanári szolgálati évekhez képest 100 frt ötödéves korpótlék.

6. Kisújszálláson minden rendes tanárnak 1200 frt törzsfizetése és 200 frt lakbére van. Tehát sem a fizetési fokozat sem a korpótlék nincs szervezve.

7. Békésen az összesített javadalmazás az igazgatónak 1800, két tanárnak 1700, egynek 1600, kettőnek 1450 s egy hely. tanárnak 1250 frt.

8. Hajdu-Böszörményben a rendes tanári fizetés 1200 frt, 200 frt lakbér és az öt éven felül eső összes szolgálati évek után 50 frt korpótlék.

9. H.-Nánáson a rendes tanári fizetés korpótlék nélkül 1200 frt törzsfizetéssel és 200 frt lakbérrel van rendezve.

10. Karcagon a rendes tanárok fizetése a bentfoglalt lakbérrel együtt csak 1300 frtból áll.

Mint ez adatok mutatják, egyházkerületünk legtöbb gymnasiumában a tanári javadalmazás a hazai viszonyokhoz képest, elég tisztességes színvonalon áll. S ha mégis egyik-másik tanintézetünk állandó tanári testületet s ebben meggyökerező közszellemet nem tud teremteni magának, sőt gyakran pályázataik is sikertelenek maradnak, ennek az oka nem annyira a tanári fizetés csekély voltában, mint inkább abban rejlik, hogy e helyeken hiányzik a tudományos foglalkozásnak megfelelő szellemi légkör s a tanári állás nem talál jelentőségéhez illő méltatásra az illető város társadalmában.

Dócsi Imre.

A tiszántuli ev. ref. gymn. vallástanárok helyzete az 1898/9. évben.

(A gymn. felügyelő jelentéséből.)

Alulírott gymn. felügyelő a f. évi május hóban tartott egyházkerületi közgyűlés 93. sz. határozatában azzal biztatván meg, hogy egyetemes konventünk 1896. évi 62. sz. határozatának — mely szerint „a középiskolákban a vallástanárok és a többi rendes tanárok között sem a fizetés, sem a jogok tekintetében különbség nem tehető” — egyházkerületünk középiskoláiban való végrehajtásáról tájékozást szerezzek s még a jövő évi konvent ülése előtt tegyek róla jelentést az egyházkerületi közgyűlésnek, e tárgyban tisztelettel jelentem a következőket:

Egyházkerületünk hat főgymnasiuma közül ötben, u. m. a h.-m.-vásárhelyi, m.-turi, kisújszállási, m.-szigeti és debreczeni főgymnasiumban a vallástanári állás teljesen a konventi határozat értelmében van szervezve, amennyiben a vallástanár a többi, első fizetési fokozaton levő tanárokéval egyenlő törzsfizetésben, lakbérben s a hol a korpótlék rendezve van, szolgálati éveinek megfelelő korpótlékban részesül. Meg kell jegyeznem, hogy a debreczeni főgymnasiumban a konventi határozat amnyiban érvényesül, amennyiben egyházkerületi közgyűlésünk 1885. évi 108. számú határozatával Elek Lajos gymn. tanárt — kinek tanszéke eredetileg nem vallástanári tanszék volt — a középiskolai tanári vizsgálat kötelezettsége alól fölmentvén, vallástanárnak nyilvánította, de aki a tanári létszám kevés volta miatt, az alsóbb osztályokban egyéb tantárgyak tanítására is alkalmaztatván, a vallást ez idő szerint csak az osztályok $\frac{1}{3}$ -ában taníthatja s a többi osztályban a vallástán épúgy szétosztatik a theologiai képzettségű tanárok közt, mint a középiskola egyéb tantárgya.

A szatmári főgymnasiumban a vallástanári tanszék jelenleg a szatmári lelkészi állással hozatván kapcsolatba s e kapcsolat az állammal kötött szerződésben is kifejezésre lévén juttatva, a lelkész a gymnasiumi vallástánításért 1000 forint díjazásban részesül. Kimondatott azonban az állami szerződésben is, hogy ha a jelenlegi lelkészszel kötött viszony megszűnik, a főgymnasiumban rendes vallástanári tanszék fog felállíthatni.

Nincs végrehajtva a konventi határozat egy csonka gymnasiumunkban sem. Sőt közülök csak kettő: a h.-böszörményi és karcagi gymnasium tart fenn vallástanári tanszéket 1000 frt fizetéssel, a másik kettőben pedig t. i. a h.-nánási és békési gymnasiumban a helybeli segédlelkész tanítja a vallást csekély javadalmazás mellett. Tudvalevőleg egyetemes konventünk gyűlésén is épen a békési gymnasium esete hozta a kérdést felszínre, a mennyiben a tanintézetnek államsegélyért benyújtott kérvényét egyetemes konventünk épen azért nem terjesztette fel a közokt. kormányhoz, mivel benne a vallástanár javadalmazása kevesebbnek volt előirányozva, mint a többi rendes tanaré. Azóta a békési gymnasium eleget tett a kívánalomnak s az államsegélyre vonatkozó kérvényét a konventi határozatnak megfelelő alakban terjesztette föl.

A mi a többi 3 csonka gymnasiumot illeti, ezek jelenlegi állapotukban rendkívül szegényes anyagi viszonyaik közt egyáltalán nem tehetnek eleget a konventi határozatnak. E tanintézetekben a rendes tanárok száma a középiskolai törvényben megszabott minimalis mértéket sem éri el, sőt a helyettes tanárokkal is oly kevés a tanári létszámuk, hogy egy-egy tanár heti óraszama egyházi törvényeink 469. §-a ellenére 21—23-ban van

megállapítva. Ily körülmények között nem is képzelhető, hogy a heti 12 órai vallásitanításra a többivel egyenlő javadalmazású és jogosítású rendes vallásitanári tanszéket tartsanak fel, ha csak a vallás tanítását más középiskolai tantárgy tanításával nem kapcsolják össze, mint a debreczeni főgymnasiumban; ez esetben azonban a vallásitanárnak egyúttal valamelyik tanszakra középiskolai képesítéssel, vagy jogosítással is bírnia kellene. De különben köztudomás szerint mind a három 6 osztályú gymnasium megtette a lépéseket a teljes főgymnasiummá való kiegészítésre és az államsegély megnyerésére s ha törekvésüket megvalósíthatják, semmi sem állja útját, hogy főgymnasiumhoz való berendezkedésök alkalmával önálló rendes, a többivel egyenlő javadalmazású és jogosítású vallásitanári tanszéket szervezzének.

E tárgygyal kapcsolatban van szerencsém előterjeszteni Vékony Sándor m.-turi gymnasiumi vallásitanár kérelmét is, mely a mezőturi gymnasium államsegélye tárgyában kötött szerződés 4. pontjának a vallásitanárookra vonatkozó konventi határozat értelmében megváltoztatására irányul. Az illető szerződési pont ugyanis megállapítván az egyház kötelezettségét az igazgatóval és rajztanárral együtt 13 rendes tanár alkalmazására s e rendes tanárok öt fokozatú fizetésére, lakbérére és korpótlékára nézve, ezután így szól: „Továbbá kötelezi magát a fentartó egyháztestület, hogy tart és javadalmaz egy vallásitanárt legfeljebb 1000 frt évi fizetéssel.“

A m.-turi egyház túltette ugyan már magát a szerződés eme pontjának korlátain, midőn az 1896. évi konventi határozat alkalmával vallásitanárának 1200 frt törzsfizetést és 200 frt lakbért biztosított, de mivel a magasabb fizetési fokozatok és szolgálati korpótlék csak a többi rendes tanárra nézve vannak a szerződésben megállapítva, nem érzi magát sem kötelezve, sem jogosítva, hogy a vallásitanárt szolgálati éveivel és tanári érdemeivel képest magasabb fizetési fokozatra sorozza és korpótlékkal lássa el. Minthogy tehát ama konventi határozat végrehajtásának, hogy a vallásitanár és a többi rendes tanár közt sem a fizetés, sem a jogok tekintetében különbség nem tehető, e szerződési pont egyenesen útjában áll, a nevezett vallásitanár kéri a főtiszt, egyházkerületi közgyűlést, hogy hívja fel az egyetemes konvent figyelmét e körülményre s a vallásitanároknak a többi tanárral való teljes egyenjogúsága érdekében hasson oda, hogy az államkormány a régebbi szerződések alapján ne tegyen kifogást az ellen, ha államsegélyes gymnasiumainkban a vallásitanárok szolgálati éveik és tanári érdemeik szerint a többi tanárok közt magasabb fizetési fokozatra soroztatnak, vagy korpótlékkal láttatnak el, a fentartó testület pedig minden tanári előléptetésben a vallásitanárt a többi tanárral egyenlő mértékben részesítsék.

Dóczy Imre.

KÖZÉLETÜNK.

V á l a s z o l

nagytiszteletű *Garzó Gyula* úr „Nyílt level“ére.

Mélyen tisztelt nagytiszteletű úr!

Hogy nagytiszteletű úrnak, hozzám intézett levelére válaszolok, annak oka az az őszinte és mély tisztelet, a mellyel nagytiszteletű úr iránt régi idő óta és állandóan viseltetem.

Ugy gondolkozom, hogy ha én, a míg hosszú időn át a tanszéken voltam, a hol igen sokszor élő

kiváló példákra is kellett hivatkoznom. *Garzó Gyulára* mindig úgy mutattam rá, mint jó és kiváló gyümölcsöt termő élő fára, mint lassú érésű magyar protestáns egyházi életünk, lelkes, érte élő munkására, mint eszményekért hevülő papra, hát most kötelességem, hogy türelemmel belekóstoljak ennek a fának esetleg olyan gyümölcsébe is, a melyet, a próféta szavai szerint, a keserőség miatt nem lehet megenni.

Nagytiszteletű úr ugyanám érdemen felül becsül meg engemet, a midőn *én hozzám* intézi erőteljes nyílt levelét; hanem aztán igaz, hogy bűnöm nélkül még is korbácsol, a midőn, mintha Isten tudja, én mi-féle impostor volnék az egész diakónia vitás kérdésében, engem mintegy hajamnál fogva kiválogatva, vessző alá való futásra kényszerít.

Nem érdemlem nagytiszteletű úr sem a nyílt levél által való megtiszteltetést, sem azokat az elkéscreddett és ostorozó szavakat, a melyekkel felém fordulni méltóztatott.

Mert igaz, hogy e becses lapokban, e tárgyban közölt és nagytiszteletű úrnak, úgy látom, keserőséget okozott, a diakónia ügyére vonatkozó dolgozatot, megbízás folytán, tehát kötelesség szerint én irtam és pedig irtam meggyőződésből, irtam esekély mértékű tudásom és tapasztalataim szerint, de irtam mindenek előtt jóakarattal; hanem hát az az igénytelen előterjesztés, már bizony esetleges valamit érésevel, vagy sok tévedéseivel, nagytiszteletű úr szerint még *nem is komoly*, *nem alapos voltával* többszörösen megszűnt az én igénytelen személyes irka-firkám lenni, a mikor azt a debreceni ev. ref. lelkész kar, élén az egyházkerület Püspökével, azután a debreceni ev. ref. egyház presbyteriuma és még talán mondhatnám, maga az egyházi értekezlet is magáévá tette. Ez utóbbit épen azért vagyok bátor modani, mert én megvallom, legnagyobb figyelmezősem mellett sem hallottam, mint írni méltóztatik, Dr. *Imre József* úrnak a *következetlen okoskodásokat halomra döntő* beszédét akkor, amikor az egész ügyszó csupán nt. *Balogh Ferenc* úr szólott oly értelemben, hogy a diakónia kérdése azért mégis csak tartassék meg napirenden s a választmány hozza felszínre, amikor annak idejét látja.

Épen ezért, engedjen meg a nagytiszteletű úr, ha én egyáltalában nem érzem magamat feljogosítottnak arra, hogy akár a debreceni ref. lelkész kar, akár a presbyterium, akár még kevésbé az egyh. kerületi értekezlet nevében, irodalmi polemikát kezdjek a kérdéses ügyben felmerült differenciák felett. Ha az a munkálat a *magamé maradt volna*, sok mondani valóm lett volna, nagytiszteletű úrnak, bizony szenvedélyes és keserű kifakadásaira, de így, mintegy a nagytiszteletű úr „Nyílt levele“ által designált *hivatlan prókátor* nem akarok lenni oly tekintélyes testület álláspontjának megvédelmzésében, amelyeknek én az én felfogásomat, igénytelen nézetemet, egy szóval sem *ajánlgattam*; amelyek, ha elfogadták az általam fogalmazott előterjesztést, legjobb belátásuk és megfontolásuk szerint cselekedhettek s a melyekről talán, épen azért, mégis sok és méltánytalan dolog nagytiszteletűségednek azt mondanom, hogy „a ki a prot. egyházi diakónia felett *komolyan, elfogulatlanul, s az úgy érdemébe szívvél és lélekkel behatolva gondolkozott*, hát az“ — ez végértelmezése nagytiszteletű úr nyílt levelének, noha nem ezekkel a szavakkal — nem fogadhat el a diakónia ügyében olyan álláspontot és előterjesztést, mint a miről vitatkozunk s a melyben, a hatásra való számításból, még olyan ötletek is vannak, mint a „ref.

népkönyha ötlete, a melynek a főzte sem lehetne izetlenebb, mint a mió az ilyen túlhajtott ötetezés.

Nagytszeteletü ur, ha hát már szerintem igazán *túlhajtott érzékenykedésből* és minden igazi ok nélkül, minden áron úgy fogja fel a szóban forgó közleményt, mintha annak célja a Nagytszeteletü ur reputációjának kompromittálása volna — én Istenem, mennyire nincs ennek védelmére semmi szükség! — s mintha ennek a feltételezett piszkos intenciónak is én volnék a diabolusa és aki szintén a „*decorum arcu csapásáig hajtom túl ezt a komoly ügyet.*“

„Mikor valakinek a szive fáj, nem látja az igazságot“ — ez jut eszembe Chysosthomos egyik egyházi beszédéből. Méltánytalan elkeseredés ez, Nagytszeteletü ur, ellenem. Így né induljunk el: „a szentek egy testbe való kötöttesének gyakorlati magyarázatába!“

Látja a Nagytszeteletü ur, hogy én mennyire nem vagyok hajlandó az eszményképek arcuverésére; sem arra, hogy Nagytszeteletü urat csak egy kis ujjal is érintsem, annak talán, eddigi csekélykörű törekvésem mellett, elég bizonyítéka ebben az ügyben az, hogy engemet illetékes helyről felszólítottak arra, hogy a diakonia ügyben a legközelebb megtartott egyházi értekezleten legyek előadó; de ezen megtiszteltetést épen azért nem fogadtam el, mert nyíltan kifejeztem, hogy én, *mint egyén*, a törekvésnek ilyen alakjával nem vagyok egy véleményben; aztán az egyházi értekezletnek ez ügyben tanúsított eljárását is, *eltévesztettnek tartom*, mert a szatmári értekezleten már a jegyzőkönyv tanúsága szerint az értekezlet megjegyzés nélkül *elfogadta Garzó Gyula javaslatát*, nem látom tehát okát az újra való felülbírálatnak; esetleges dissonáns nyilatkozatoknak és megállapodásoknak. Sőt tovább mentem s erről tegyenek tanubizonytságot azok, a kik a debreceni értekezleten jelen voltak, ott *élőszóval szóaltam fel, hogy ez ügyben az értekezlet nem jár el most következetesen.*

Nagytszeteletü ur, a ki a *bibliából* és az életről nálamnál sokkal jobban ismeri az emberi szivek mozgató rugóit, az impostorok és diabolusok bensejét, ítélje meg, kérem, nyugodtabban, ha én is azok közé az eszmények arcuverői közé tartozom-e. S aztán ítélje meg azt is, ha méltányos-e velem szemben nyílt levelem szelleme, a hang, a keserűség, a melylyel engemet elárasztani méltóztatik.

Igen, de hát az előterjesztésnek e becses lapokban való közlése? méltóztatik kérdezni bizonyosan. A mely nélkül nem is jutottam volna a „*Nyílt levél*“ megtiszteltetéséhez?

Bizony, ebben sincs semmi titkolni valóm... Én a közleményt a lapba *nem küldtem be*... Igaz, hogy a közlemény tudtommal és beleegyezésemmel jelent meg. De azt, hogy nevem alábiggyesztesék és ezzel Nagytszeteletü ur ellen törni láttassam, a mint nem kértem és nem kérhettem, épen úgy sajnálom azt, hogy az előterjesztés alá — a lelkész értekezlet példánya után — szeretett főpásztorunk neve is oda került.* Ne érintsek az ő magas személyiségét a „*Nyílt levél*“ nek kemény szavai. Erre bizonyosan Nagytszeteletü ur sem gondolt.

Általában nyugodjunk meg talán, Nagytszeteletü ur, mi ketten is abban, hogy talán egy kis félreértés, talán egy kis érzékenykedés eredményezte kettőnk közt is ezt a szóváltást, a mely kölcsönös türelemmel, egymást megértéssel jó végre fog vezetni s csak azt ne cselekedjük, hogy az egyházi értekezlet minden tárgya felett

* A kerületi értekezlet elébe terjesztett, hitelesített hivatalos példányt nyomattuk le alfától omegáig. Szerk.

külön hevesebb összetűzéseket csináljunk, mert ez, bizony mondom: idő előtt szétugrasztja ezt a roppant horderejű újabb egyháztársadalmi érülködés organumát.

Ez pedig nagy veszteség és végzetes hiba volna. Béke velünk!

Fogadja Nagytszeteletü ur igaz tiszteletem kifejezését.

Debrecen, 1898. okt. 27.

Nagytszeteletü urnak hív szolgatársa:

Mitrovics Gyula,
ev. ref. lelkész.

Nyílt levél

Nagy Lajos, felső-bányai lelkész úrhoz.

Kedves barátom! Te e becses lapok legközelebbi számában szinte panaszosan emlegeted, hogy a közoktatásügyi magas kormány — várakozásokat ellenére — visszavetette a tanítói ötödéves korpótlék iránti kérvényeket és pedig azzal a megokolással, hogy 26 frt 84 kr fölösleget mutat egyházatok költségvetési előirányzata. Persze, az más kérdés, hogy ebből a 26 frt 84 krból hogyan teremthető elő csak egy évre is a tinalatok szükséges 50—50 frtos ötödéves korpótlék; hanem azzal aztán már a magas tanügyi kormány nem törődik, törődjetekek ti.

Kedves barátom! Solamen miseris socios habuisse malorum. S minő vigasztalás lehet reátok nézve, hogy száz és száz nyomorgó kálvinista ekklezsia merüldözvelettek együtt egy hajóban, a magas tanügyi kormány szives előzekeensége folytán! Azok között az én parányi kis egyházam is... Meglepő volt reátok nézve a rideg elutasítás? Hát akkor milyen hatással lehetett reánk nézve? Elképzelheted, ha el fogod olvasni az alábbiakat. Az alább mindjárt olvashatók ugyanis lehető hü képét adják kis egyházam anyagi helyzetének, s a nagyméltóságú közoktatásügyi miniszter úrhoz abból az alkalomból vannak intézve, midőn egyházmegyénk rendelkezése szerint, felsőbb egyházi hatóságaink útján visszaterjesztendők vagyunk a korpótlék megadása iránti kérvényünket a magas tanügyi kormányhoz.

Ime, ezeket bátorokodunk tudomására hozni a magas tanügyi kormányznak:

„Nagyméltóságú miniszter úr, kegyelmes urunk!

2237/98. kb. sz. a. megkapta egyházunk azt az értesítést, mely szerint Nagyméltóságod 60.069/98. sz. rendeletével elutasította iskolaszékünk tanítói korpótlék fedezésére államsegélyt kérő folyamodványát és pedig azon az okon, hogy a bemutatott költségvetésben 5-ik tétel alatt az épületek fentartására felvett 250 frtból a tanítói korpótlék még fedezetet talál.

Kegyelmes urunk! Lehetetlen elpalástolnunk azt a fájó érzést, melyet iskolaszékünk, illetve egyházi eljáróságunk kérelmének visszaütésítése egész egyházunk kebelében felköltött; de lehetetlen is egyszersmind, hogy a visszaütésítés hatályon kívüli helyezése végett Nagyméltóságodhoz, mint jobban értesülendőhöz bizalommal ne forduljunk E végből bátvak vagyunk mindeneknek előtte arra hívni föl Nagyméltóságod becses figyelmét, hogy:

1-ör, a kérvényünket, illetve egyházunk költségvetését átvizsgáló s Nagyméltóságodnak erről referáló ur teljesen figyelmen kívül hagyta azt, hogy költségvetésünk 19 frt 30 kr hiánylattal záródik most is;

2-ör azt, hogy egyházunk, mint egyike a legszegényebbeknek, közalapi és másnemű segélyekből tartja fenn magát egy oldalról, így ezen a címen kézalatti

költségvetésünk fedezeti rovatában 40 frt szerepel, de persze csak mint váromány, s nem mint biztos bevétel;

3-or azt, hogy maga a tanítói fizetés 186 forint államsegélyvel van 400 frtra kiegészítve;

4-er azt, hogy 369 lelket számláló kis egyházunk tagjai az állandó évi adózás mellett oly esztendőben, a melyben építkezés vagy épületek költségesebb javítása történik, mint a milyen céloztatott az 1898. év folyamán is, 307 frt 50 kr értékű egyházi közmunkát tartoznak teljesíteni;

5-ör azt, hogy a 369 lélekből álló egyházközség tagjai, kik közül az 1891-iki népszámlálás 129 lelket talált az urasági udvarhoz tartozó külső-belső eseléd-ségnek s így a voltaképpen törzsökös egyháztagok száma csupán 240-re tehető, az 1799 frt 78 kr (benne lelkészi s tanítói mindennemű javadalom is) f. évi kiadási szükségletből egy lélek után — eltekintve a különböző alapoktól remélt segélyektől is — legkevesebb 4 forint egyházi és iskolai terhet hordoznak már is. Hanem

6-or meglátta és rögtön felhasználni is igyekezett a költségvetés „Szükséglet“ című főrovat 5-ik tétele alatt épületek fentartására előirányzott 250 frtos összeget és mert — teljesen ismeretlenül nyomorgó kis egyházunk anyagi állapotával — azt hívé, hogy ez a 250 frt állandó, minden körülmények között biztos alap jövedelme, kész volt Nagyméltóságodnak úgy tüntetni föl a dolgot, hogy „az épületek fentartására felvett 250 frtból jelen korpótlék még fedezetet talál.“ Hát igenis találna, kegyelmes urunk, mi is tudjuk, *ha az a 250 frt jövőre is állandóan rendelkezésére állana kis egyházunknak; de hogy rendelkezésére álland, azt fictio nélkül senki sem állíthatja komolyan.* Ugyanis:

7-er méltóztassék kegyelmes urunk tudomásul venni, hogy ez a kis 250 frtos összeg az előző évek folyamán eszközölt kuporgatásnak és a felsőbb egyházi hatóság részéről atyai jóindulattal a közalaptól s a református segélyegylet pénztárából nyújtott segélyezésnek az eredménye. Igenis, kuporgatnunk s zörgetnünk kellett, hogy összehozván annyi a mennyi kis pénzt, a már régebb idő óta árvíz által rongált lelkészlakot s a kölcsönpénzből 1884. év folyamán épített iskola falainak alapjában történt megrongálását elvalahára kijavíthatassuk. Sőt kellett volna javíttatnunk a falaiiban immár ismét veszedelmes romlásnak indult, pedig tetemes költséggel, egyházunk tagjainak nagy megterhelésével csak 1893-ban javított templomunkat is; de mert a lelkészlak és iskola kijavítására magára 253 frt körül kellett kiadni, már templomunk kijavítása ott maradt a jövő terhéül tengődő egyházunknak. Honnan fizesse hát, kegyelmes urunk, csak a most esedékessé váló 50 frtos korpótléket is, annyiival inkább a későbbi új 50 frtokat is? De a Nagyméltóságodat tájékoztató előadó úrnak az is elkerülte a figyelmét, hogy egyházunk adósságtörlesztésre évről-évre már is 43 frtot tartozik fizetni. Igenis, kegyelmes urunk, mert

8 or méltóztassék tudomásul venni, hogy kis egyházunkat éppen az iskolaépítésből kifolyólag ez idő szerint még folyton-folyvást 1655 frt 45 kr adósság terheli, s éppen erre való tekintetből is hajlandó egyházi felsőbb hatóságunk kérelmünkre mindannyiszor némi segélyvel támogatni bennünket, mely segélyezés nélkül — mi tudjuk, mi érezzük — egyházunk nem képes fennállani. Így tudva mindezeket, bizonyára nem sugalmazta volna kegyelmes urunknak az illető referens úr azt a fictiót, hogy egyházunk 250 frtos évi, állandó jövedelem fölött szabadon rendelkezve, a tanítói ötödéves korpótlék meg-

adására föltétlenül képes. De föltéve, hogy most pár éven által rendelkezésre állana ez összeg egyházunknak, akkor is

9-er méltóztassék fölgondolni kegyelmes urunk, hogy nem előbbvalóvá kellene-e már tennünk templomunk kijavítását, a melynek falazatában az idő oly rombolólag működik, a szakértők szerint, hogy minden újabb év 100—200 frttal növeli a kijavítási költséget? És hát akkor, midőn az országos törvény jogot ad egyházunknak az ötödéves korpótlék kérelmezésére és fölhasználására, mi elnézzük, hogy templomunk, tornyunk, lelkészi lakunk, iskolaépületünk s az ezekkel kapcsolatos melléképületek és szükséges felszerelési tárgyak romlanak, bomlanak, pusztúlnak, de ki nem javíthatjuk s nem pótolhatjuk őket, mert erőnket fölemesztí egyéb lerázhatatlan terheink mellett (mint a minők állami és községi adók, út és vízérdekeltégi adók, tanítói nyugdíjintézeti, illetékegyenértéki, tűzbiztosítási s több efélék mellett) az iskolafentartással járó újabb és újabb teher!? Hiszen kegyelmes úr! *nekünk a jövőnek is kell élni*, annak a számára is, ha ugyan tudunk, folytonosan kuporgatni, filléreinket ugyan-ugyan megbecsülni; mert ha magunk megfeszítésével nem eszközöljük, bizony senki sem fogja helyettünk megépíteni, kijavítani templomunkat, tornyunkat, parochialis épületeinket, holott mindeztideig csak annyira sem tud vala egyházunk menni, más égetőbb szükségek teljesítése miatt, hogy egykor ajándékba kapott harangját, a mint kellene, újból öntethesse, lelkészi, tanítói kamrácskáját, sőt magát a tanítói két lakszobát is kellőleg rendbe hozza, padozattal s egyébbel lehetőleg ellássa. És hát, kegyelmes urunk! ha mi most elkezdjük például innen is, onnan is összeszerezgetni, gyűjtögetni a templomunk, tornyunk, harangunk kijavítására, rendbehozására szükséges összeget, lehetne-e kegyetlenebb eljárást még csak gondolni is annál, mintha esetleg ezt a kis keservesen gyűjtögetett pénzünket venné el a hatalom szava egyházunktól? Hiszen akkor nem volna itt érdemes élni, létezni egyházul, s éppen mint tőzsgyökeres magyar kálvinista egyház, éber öreül a hitnek, a vallásosságnak, dajkjául a tiszta erkölcsiségnek s az igaz hazafiságnak.

Mindezeket nagybecsű figyelmébe teljes bizalommal ajánljuk Nagyméltóságodnak és tisztelő alázattal arra kérjük, hogy a fentieket kellően mérlegelvén, fölterjesztett kérésünkre hozott 60,069/98. sz. rendeletét visszavonni s tanítói állomásunk részére az ötödéves korpótléket folyósítani kegyesen méltóztassék.

Kik is egyébiránt kiváló tisztületünk szíves nyilvánításával s összes idevonatkozó okmányaink újbóli fölterjesztésével vagyunk“ stb.

Ime, kedves barátom! láthatod, mily rózsás a mi állapotunk és mégis elutasítottunk ridegül, merevül, mert hát ott van az a 250 frt, a mi volt, de már — nincs. Ilyen eredményeket szül az a nagyúri könnyűvérséggel való eljárás. Nem, bizony mondom, hogy nem illetékesek a magas miniszterium közegei a mi költségvetéseink elbírálására, mert azt sem tudják: mi fán terem a mi nyomorúságos kálvinista háztartásunk.

És én, midőn e sorokat veled közölni e b. lap hasábjain óhajtom, nagyon óhajtanám különösen azt is, hogy a mi mélyen tisztelt egyházi felsőbb hatóságaink nagybecsű figyelmé a magas tanügyi kormány teremtette tragikomikus helyzeteket kellően méltatva, hozzájok illő komoly méltósággal adnak értésül illetékes helyen, hogy a tanúsított elbánás az ország magas kormányzatához

nem illő és nem méltó, — kicsiny, sanyarú életet élő egyházaink tanügyi viszonyaira pedig káros és veszedelmes kihatású.

Egyébként Isten veled! Jókat kíván

Majtis, 1898. október hó 18. szerető barátod:
F. Varga Lajos.

A belényesi ev. reform. egyház örömnépe.

A tiszántúli ev. reform. egyházkerület egyik végvárában, a belényesi ev. reform. egyházban f. hó okt. 16-án szép és lélekemelő ünnepély folyt le. Ezen a napon nyílt meg 4 hónapi szünetelés után, a díszesen átalakított 116 éves templom főtiszt. Kiss Áron püspökünk szíves és buzgó résztvétele mellett. Megjelentek ünnepélyünkön Főtisztelendő püspök úr kíséretében egyházkerületünk kitünőségei közül Széll Kálmán n.-szalontai egyh. m. esperese, Zsigmond Sándor egyh. kerületi főjegyző, a bihari egyh. megyéből, Csák Máté n.-váradai lelkész, dr. Perjéssy Mihály kir. ügyész, Sipos Orbán kir. tanfelügyelő. A n.-szalontai egyházmegyéből Hadházi Kálmán egyh. m. vil. főjegyző s tanácsbíró, dr. Márk Ferenc okányi lelkész s egyh. m. tanácsbíró, Hajdu Elek vadász lelkész s egyh. m. t. bíró, Szabó József boros-sebesi lelkész, Diószegi Mihály gyantai, Sipos János b.-ujlaki, Nagy Elek sonkolyosi, Dobray Ferenc fenesi, Győry József tárkányi, Szatmári István remetei lelkészek.

Főtiszt. püspök ur s a többi lelkészek okt. 15-én, a délutáni vonattal indultak Nagyváradra. A mint a n.-szalontai egyházmegye területére ért a vonat, Gyaután kellemes meglepetés érte főt. püspök urat s kíséretét. A vasúti megállónál, dacára az esős időnek, a gyantai lelkész s községi jegyző vezetése mellett, fáklyákkal felszerelve, több mint 100 egyháztag gyűlt össze s fehér ruhába öltözött leányok, sorba állva várták a vonatot megérkezését. Midőn a vonat megállott, lelkes éljenzéssel fogadták a gyantaiak szeretett püspökünket s kíséretét. Ezután a lelkész és jegyző tartottak püspök urhoz üdvözlő szép beszédeket, melyre ősz püspökünk meghatva válaszolt. Belényes-Ujlakon szintén üdvözölte a lelkész több egyháztag lelkes éljenzése mellett püspök urat s kíséretét, mely szívélyes üdvözlő Széll Kálmán esperes mondott köszönetet.

Belényesbe estve 7 óra 40 perckor érkeztek meg kedves vendégeink. Az indóháznál a presbyterium élén Sipos Imre lelkész üdvözölte püspök urat, mit ő szeretetteljes szavakban köszönt meg, kifejezvéni örömét, hogy megjelenhetett köztünk résztveendő ünnepélyünkön, hogy a gyülekezetet megálja. Ezután a rendezőség elszállásolta kedves vendégeinket az előre jelentkezett szíves házi gazdákhöz. Főtiszt. püspök úr, egyházunk vendége volt a lelkészlakon.

Október 16-án d. e. 10 órakor kezdődött a minden szívet egyaránt megható lélekemelő ünnepély, melynek szívreható megnyitója volt a gyülekezet együttes éneke „Im békjöttünk nagy örömmel!” Ezután szintén együtt énekelte a gyülekezet Sipos Imre alkalmi énekének 1—2 versét, majd Széll Kálmán esperes lépett a szószékre s mondta el fennszáryaló remek imáját, melyben a vallásos és hazafias érzelmek magokkal ragadták az áhitatos lelkeket. Az igazi bensőséggel elmondott előima után Halász Imre belényesi orgonista-tanító vezetése mellett a vegyes énekhar kellemes hatással adta elő Szász Károly ünnepi énekét, melyet Csátári Lajos fenesi ev. reform. orgonista-tanító zenésített. Következett istentiszteletünk központja az ígéhirdetés Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyzőtől (Pál apostol I. Kor. 15. r.

58. v. alapigéjével). Az előima és egyházi beszéd méltó kiegészítői valának egymásnak. Mig egyik föl a magasba vitte lelkünket, ez tanított hitre, hazaszeretetre, igazi vallásos buzgóságra. Az a kedves, természetes és mégis megragadó előadás, megnyerte az egész közönséget, mely tulnyomó részben a város intelligens elemeiből állott felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül. Az egyházi beszéd elhangzása után ismét a vegyes énekhar énekelte az erdélyi énekes könyvből „Mindenható leborulva” kezdetű szép éneket, melyet vegyes karra szintén Csátári Lajos tett. Ezen szép ének előadása is teljesen sikerült. Az egyház rövid történeti vázlatát Sipos Imre olvasta fel, felemlítve a főbb pontokat az egyház történetéből. Belényes reformációja egyidőre esik Nagyvárad reformációjával, így 1558-ra tehető. Az egyház fénykora 1558—1660-ig terjed. János Zsigmond uralkodása alatt a belényesiek az unitarismus híveivé lesznek, de csakhamar visszatérnek a helvét hitvallást követő ev. egyházba. Első temploma volt a híveknek a római kath. templom, mely a török dúlások idejében leégett. A mostani templom 1780—1782-ig épült királyi engedéllyel. Küzdő korszak 1660—1782-ig. Az egyház megszilárdulásának korszaka 1782-től kezdődik s tart a jelenig, a mikor már nem félhetünk az összeomlástól, bár mint kis sziget nagy kiterjedésű felekezeti és nemzetiségű hullámok csapkodják. A történeti vázlat felolvasása után énekelte a gyülekezet az ünnepi ének 3. versét, mely után Diószegi Mihály keresztelt két kisdédet, szép keresztelési beszédet tartva, lelkes előadással. A keresztelés bevégezte után felzendült a gyülekezet ajkáról az úrvacsorai ének: „Jer lássuk az Úr keresztjét”, a mikor a Márk Ferenc és Hajdu Elek tanácsbírók által osztott úrvacsorában részesült a ref. gyülekezetnek a templomban levő majd minden tagja. Előbb főtiszt. püspök úr vette fel az úri szentvacsorát, azután a lelkészek s a gyülekezet többi tagjai. Márk Ferenc úrvacsorai beszédét s imáját igaz buzgóságtól áthatva, lelkesen adta elő. Végül felállt szeretett püspökünk s meghatótt hangon mondta el költői szárnyalású gyönyörű imáját, mely lelkünket meghatóta, majd felemelte a magasságba. Végül megáldotta a gyülekezetet. Ekkor felzendült a gyülekezet ajkáról a Simeon éneke „Uram bocsásd el népedet békével”, s vége lett a lélekemelő örömnépnak s templomunk meg lett nyitva s át lett adva az Úr tiszteletére, hogy lakozzék az Úr neve abban mindörökké!

Istentisztelet után a lelkészlakon bemutatta helybeli lelkész a presbyterium tagjait főtiszteletű püspök urnak, ki szívélyesen üdvözölte őket. Majd a g. keleti egyház presbyteriuma tisztelgett a g. keleti esperes-lelkész élén s végre a biharmegyei kir. tanfelügyelő, kiket püspök ur szintén szívélyesen fogadott.

1 óra után a városi vendéglőben 112 terítékű közebed volt, melyen az első köszöntőt Főtiszt. püspök ur mondotta a királyra. Széll Kálmán agg püspökünket éltette, ki nem kimélve fáradságot eljött Belényesbe, melyért a gyülekezet nevében is köszönetet mondott. Márk Ferenc gr. Dégenfeld Józsefre üritette poharát. Hajdu Elek Tisza Kálmánra, Dr. Perjéssy Mihály kir. ügyész Sipos Imrere s Benedek László egyh. m. tanácsbíróra, Diamandi Miklós g. keleti gymn. vallásstanár a reform. egyházra. Csák Máté a felekezeti egyetértésre, Sipos Imre előbb az ünnepélyen fungáló lelkészekre, majd az egyh. tanács buzgó tagjára, Vargha Károly m. állatorvosra, végül püspök ur a város összes lakóira üritett poharat. A közebed alatt Sipos Imre lelkész felolvasta azoknak neveit, kik az egyházat e szép

ünnepélyen táviratban és levélben üdvözölték. Ezek között megemlítjük gr. Dégenfeld József egyh. ker. főgondnokot, Tisza Kálmán egyh. m. gondnokunkat, gr. Tisza Istvánt, Darányi Ignác földmivelésügyi minisztert, gr. Tisza Kálmánt, Doroghy Lajos h.-n.-kunsági esperest, Némethy Lajos debreceni lelkészt s egyh. ker. t. bírót stb. Ha nagyjaink megemlékeztek e végvárunk szép ünnepélyéről, jól esett volna, ha főleg egyh. megyénk lelkészei s egyháza is kifejezték volna pár sorban a testvéri üdvözlést, hiszen együttérve őrizhetjük meg anyaszentegyházunkat az idők romboló vészeitől. A szeretet lelke tarthat fenn egyedül bennünket!

Délután püspök ur néhány helyen látogatást tett.

Este a városi vendéglőben a zuhogó eső dacára is sikerült táncestély tartatott, melyen vidéki vendégeink közül is megjelentek néhányan. A bevétel volt a vidéki küldeményekkel együtt 327 frt 10 kr. Kiadás 121 frt 54 kr. Tiszta jövedelem 205 frt 46 kr.

Megjegyzem, hogy a templomjavítási munkálatokra s egy bérház építésre tett költségek összege 5382 frt. Ebből tisztán a templomjavítási munkálatokra ment 3682 frt. A közalapi tökesegély 4500 frt. Tehát az egyháznak 882 frttal kellett csupán hozzájárulni. Ezenkívül az egyh. tagoktól urasztali területekre, cathedrai diszre 276 frt gyűlt össze.

Bevégzem tudósításomat történeti vázlatom vég szavaival: Mai ünnepélyünkkel egyházunk évkönyve egy szép lappal ismét gazdagabb lett. Igaz, hogy a miért ünneplünk, a mi templomunk díszes átalakítása feletti örömünket s hálaikat kifejezendők, abban egyházunk tagjainak vajmi kevés érdemök van. De miért nincs érdemök? Azért, mert fájdalom, azon egyház, mely közel 3 és fél századon át volt a magyar protestáns egyháznak egyik szilárd vára, a 17-ik század utolján s a 18-ik században történt meggyengülése óta, melyet okozott azon körülmény, hogy ingatlanai elvették, majd az idegen nemzetiségek s felekezetek beékelése folytán a hívek száma nem szaporodott, nagyon alacsony anyagi tekintetben, s lélekszámban sem szaporodhatott a fokozatos térszűkítés miatt. Így aztán a mai anyagi erővel nem volt képes önmagától, hogy ily nagyobb szabású átalakítási munkálatok költségeit fedezhesse. De hála legyen az Istennek! a hol nincs erő, ott közel van az Úr segedelme, csak kérni kell azt buzgó hittel! Mi kértük azon alap segítségét, mely a magyarországi református egyháztagok filléreiből vetette meg alapját, mely magyarországi ev. reform. országos közalap címén ismeretes, mely ev. reform. egyházunk életében alig 15 évi működése óta már sokszorosan érezte áldásos hatását, úgy reform. lelkészeinkre, mint egyházainkra nézve. Tehát nem egy kézből jött e segély, hanem ezek nyújtották felénk testvérek felé fillereiket. Imé, az ős keresztyénségnek fennsége elve — hogy ti: egymásnak terhet hordozzatok — egyházunk vezérférfiainak atyai gondoskodása s bölcs előrelátása folytán az 1881-ik évi debreceni zsinaton, az országos közalap létesítése által testté lett e mi magyar reform. egyházunkban. Legyenek áldottak kik ez intézményt létrehozták, s a kik azt mostani szervezetében tovább fejlesztették. Legyenek áldva azok is, kik eljöttek e mi örömnepünkre, résztvenni e kicsiny gyülekezet örömeiben!

Belényes, 1898. október 25.

Sípos Imre.

A kántorságról.

Régebbi kántortanítói díjleveleink mutatják, hogy különösen kisebb népességű egyházainkban úgy igyekeztek a mester fizetését emelni, hogy összekötötték a kántori, tanítói, egyházi-i és harangozói állásokat, sőt megesett az is, hogy még ezekhez a lelkészkedés is hozzájárult.

Igaz, hogy pl. a harangozás és egyházfiság nem okoztak valami nagy munkát, mert beharangoztak, gyűlést is hívtak az iskolásfiuk, az a $\frac{1}{4}$ rész élet pedig minden kéménytől felfért, az az 5 forint eszmapénz sem volt megvetendő, a mit az egyházfiskodásért zsebre tett az ember.

Később aztán az igények növekedésével, a kinek módja volt benne, a kevésbé megtisztelő vagy terhes állásokról lemondott; a pap, ha tehetette, szívesen felhagyott a tanítósodással, a tanító a harangozósággal. Ugy hogy ma már mindnyájan megbotránkozunk, ha olyan pályázati hirdetést látunk, hol a tanítói állással a harangozás kötelezettsége is egybe van kötve.

És legutóbb most már mit tapasztalunk? Tanítóink éppen munkakörük azon részét, mely tisztán egyházi kötelesség, a *kántorkodást* nem szeretik, sokan szégyenlik, s tapasztalásból tudom, hogy némelyek lerázzák még áldozatok árán is. Tudok rá esetet, hogy az állami tanító elutasította az ingyen lakást, fordulónként 1—1 hold föld haszonélvezetét s nem kántoroskodik, hanem kinlódik 400 frt fizetésén. „A nemes büszkeség“!

Azon körülmény, hogy a tanügy akarva, nem akarva hova-tovább teljesen államivá lesz, s a felhozott szomorú tapasztalat indítanak engemet arra, hogy jó volna nekünk kántorokról gondoskodnunk a nép erre hivatottabb fiaik közül.

Vannak nekünk egyszerű, becsületes, egyházas lelkületű családaink, kik az egyház testéhez a presbyterség, egyházfiság, harangozóság útján oda vannak forrva, ezek közül kell minékünk kántorokat nevelnünk.

Igaz ugyan, hogy furesa dolog ez: eddig a kántorok voltak harangozók, ezután a harangozók lesznek kántorok.

És ha a vasúti altisztek meg tudják tanulni a legpontosabban kezelni a táviratát, miért ne tudná megtanulni az a falusi iskolát végzett kántorjelölt az orgonát.

És elnök akkor azt, a mit ma csak elvélve tapasztalunk, hogy általában hivatását odaadással betöltő, jóhangú kántorokra tennének szert egyházaink.

Ezek lennének a mi jó diakónusaink. Bizonyára többet érnének, mint a bibliát üres fejjel magyarázgató *képesített* kóborgó újkori apostolok.

Addig is azonban, míg erre minket a körülmények kényszerítenek, annyit feltétlenül meg kell tenni képezdésünkben, hogy a kántori oklevelet függetlenül a tanítói oklevélről kell kiállítani, hogy így lássák mintegy a gyülekezetek, hogy kik a képesített és nem képesített kántorok. Mert vannak kitünő hangú, jó énekes képezdészek, kik nem szeretve az elméletet, pl. *kielégítő* osztályzatot nyernek az énekből, s vannak *jelesek*, kik excellálnak az elméletből, de alig tudnak elénekelni egy éneket.

Ezért kellene a kántori képesítést külön választani s a bizonyítványt olyanformán kiállítani: énekből, hegedűből, orgonából: elméletileg, gyakorlatilag.

A római katolikusoknál a képezdésbe iratkozó növendékek felvételénél kiváló súlyt fektetnek a *zenei hallásra* és *jó hangra*, előtanulmányul elég hat elemi

osztály elvégzése s a törvényes életkor; náluk tehát a kvalifikáció másodrangú dolog. És vannak általán véve jó hangú, kitünő kántorjaik, a kik nagyobbára az elemi iskolákból kerültek ki, a kiknek nincsenek nagy igényeik, nagyrabecsülik állásaikat, szeretik, tisztelik papjaikat s egyházaikat.

Mivel tehát — mondám — közel áll az idő, hogy tanítóinkat elveszítjük, s mivel már ma is egyházainknak egy része kántor nélkül van, jó lenne nekünk magunkról gondoskodni, mert majd egy szép napon — akár alulról, akár felülről jön az a mozgalom — megérjük, hogy kántorok nélkül maradunk.

Hiszen ha megnézzük az 1875-ben kiadott Tóth Sámuel-féle kivonatos gyűjteményt, az hivatkozva az 50-ik lapon az 1815. aug. 117. sz.; 1839. okt. 265. sz.; 1858. ápr. 42. sz. végzésekre, kimondja, „hogy az orgonistaság az iskolai tanítósággal egybe nem köthetett, nehogy a fontosabb és érdekesebb cél, a tanítás hiány. szenvedjen“. Mit mondanánk a vallás- és közoktatási miniszternek, ha ezt ma elrendelné?! Pedig ez előbb vagy utóbb meg fog történni.

Ezzel a dologgal összefügg a nőtanítók elhelyezésének kérdése, a pap-leányok jövője.

A mit itt felszínre hoztam, jóakarattal tettem; szóljanak hozzá mások bölcseséggel.

Felsővégesi.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az Erzsébet királyné ösztöndíj alapítványra** újabban adakoztak: Mező-Túr város 16 korona, Zagyva Lajos közjegyző 6. Kossuth-u. elemi leányiskola nyvendékei 5 kor. 2 fil. Ilosvay Endre úr 2 ik gyűjtése 44 kor. 6 fil. Karai Sándor 20 kor. Osváth Ferenc 2, Séllei Péter 2, Körber Tivadar 1, Nagy Lajos 1, debreceni termény és árúraktár 50 kor. Ilosvay Endre úr 3-ik gyűjtése 26 kor. 16 fil. „István“ gőzmalom 50 kor. debreceni pinceregylet 50 kor. Ilosvay Endre úr 4-ik gyűjtése 31 kor. 40 fil. Papp Mária 4 kor. Horváth Pál 4 kor. Nagykároly városban adakozók 7 kor. 60 fil. Az általunk idáig nyugtatott összeg 2635 korona 74 fillér + 320 korona 24 fillér = 2955 korona 98 fillér.

— **Apró hírek.** *Szunyogh Szabolcs*, Luby Géza ellenében, az egyházak szavazatainak nagy többségével egyházkerületi tanácsbíróvá választott. — *Szilágyi Imre*, debreceni ev. ref. s. lelkész f. hó 19-én a nyirbogáti gyülekezet meghívás útján egyhangulag lelkipásztorává választotta. — *A főiskolai igazgató tanácsnak* a gazdasági tanács jegyzőkönyveinek átvizsgálására kiküldött albizottsága f. hó 25—27. napjain Dávidházy János esperes fáradhatlan elnöklete alatt, tartott üléseiben megbízatásának eleget tett s tüzetes jelentését a főt. egyházkerületi közgyűlés elé fogja terjeszteni.

— **Debrecen dicsérete.** Az Orsz. Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny ez évi 2-ik száma, mely egy jókora füzet, Debrecennek és a juliusban itt tartott orsz. tanáregyesületi közgyűlésnek van szentelve. Ez Debrecenről, a városi hatóságról, ev. ref. egyházzól és a kollegiumról a lelkesedés, dicséret és hála harmas érzelmeivel emlékezik meg. „Be kell tsmernünk — így ír — hogy Debrecen a közművelődés iránt századok óta tanusított lelkesedésének, az oktatásügy munkásai iránt soha meg nem tagadott tiszteletének és hódolatának teljes ragyogtatásával fogadta az ország minden

részből odasereglett tanárokat“. Végül a gyűlési tudósítást így végzi *György Lajos*, a tudósító: „Tekintsünk vissza az egész gyűlés idealis lefolyására s összes tanulságaira; a debreceni ev. ref. egyház és főiskola lankadatlan részvételére mind a gyűléseken, mind a fényes tarsasbédéken, élén a 83 éves patriarchai megjelenésű püspökkel, fáradhatatlan főispánnal és polgármesterrel, kik egyszersmind a főiskola és egyház gondnokai . . . . nem érezzük-e, hogy a ref. egyház és hazai iskolaügy mily szorososan egybe van forrva s előljáróik a nemzeti genius ihletével mennyire el vannak telve? Maradjon is az mindvégig úgy, hogyha netalán (mitől Isten mentsen!) szüksége volna a hazai tanároknak a „magyar érzések árában megfürödni“ s a „nemzeti genius ihletével eltelni“, megtalálhassák azt az Alföld nagy metropolisában. a kedves emlékezetünkben élő Debrecenben“ stb. — Örömmel és büszkeséggel jegyezzük fel az elismerő, kedves sorokat.

— **Az Andaházi Szilágyi intézeti bizottság** f. hó 24-én tartotta alakuló gyűlését Debrecenben, az az ev. ref. püspöki irodában Kiss Áron püspök és gróf Degenfeld József egyházker. főgondnok elnöklete alatt. A bizottsági gyűlés Csiky Lajos intézeti gondnok előterjesztései alapján több ügy elintézésével, részben az egyházker. közgyűlés elé való előterjesztések előkészítésével foglalkozott. Megválasztotta a maga albizottságait, nevezetesen a számvizsgáló bizottságba Némethy Lajos, Simonffy Imre, Márk Endre, Fráter Barna, — az intézeti épületre felügyelő bizottságba Lengyel Imre, Sinka Sándor bizottsági tagokat választotta be a gondnok mellé, valamint az állandó nevelő alkalmazása s az intézeti épület el- vagy bérbeadása ügyében fölmerült indítvány érlelésére is bizottságot küldött ki, melynek tagjai a gondnokon kívül Ábrahám László, Sinka Sándor, Nadányi Miklós választmányi tagok. Intézkedéseket tett a bizottság a néh. Vértessy István volt intézeti gondnok elhalálózásával az intézet nála volt, nagy összegre menő pénzei lehető biztosítása céljából szükséges teendők ügyében is.

— **Negyedszázados tanárok.** Sokan vannak ilyenek, de ezúttal a sárospataki főiskola 3 kitünőségéről van szó. *Radácsi György*, *Zsoldos Benő* és dr. *Kun Zoltán* e három ünnepelet férfiú. Most egyszerre töltötték be a tanári pályán a huszonöt esztendő, s e huszonöt évi munkásságukkal dicsőséget szereztek úgy magok, mint a főiskola számára, sőt tudományukkal országos nevet vívtak ki. A „*Sárospataki Ifjúsági Közlöny*“ külön számot szentelt az ünnepeleteknek s rendkívül melegen és méltó magasztalással emlékezett meg róluk. Mi is a legszivesebb üdvözlésünket küldjük nekik legjobb kívánatainkkal együtt. Ad multos annos vivant!

— **A dunamelléki egyházkerület,** néhai gróf Tisza Lajos helyébe egyértelműleg megválasztott új főgondnokát Szilágyi Dezső képviselőházi elnököt f. hó 15-én, Budapesten tartott ülésében iktatta be ünnepelesen hivatalába. A nagynevű államférfiut az ülés színe előtt lendületes beszédben Szász Károly püspök üdvözölte, lelkesen tolmácsolván kerületének az új főgondnok iránt táplált odaadó ragaszkodását, valamint azt a nagy várakozást is, melylyel a páratlan széles tudomány, meggyőző ékesszólás, kifogyhatlan erő s lankadatlan erély birtokában levő férfiú köztevékenysége elé méltán tekintenek. Az üdvözlés után az új főgondnok letette hivatali esküjét s nagyhatású székfoglaló beszédet tartott, melyben főként az egyházunkban mutatkozó kóros jelenségekkel foglalkozott s azoknak orvosserüül a méltányos adóreformot s a szegény, önerejükön magukat fentartani nem képes egyházak

csoportosítását ajánlotta, akként azonban, hogy a lelkipásztori gondozás esorbát ne szenvedjen. Majd az új főgondnok az egyházkerületi közgyűlés tagjait, a budapesti ref. theol. akad. tanárait s az ezen gyűlésen felavatott új lelkészeket a Continental szálloda éttermébe fényes ebédre hívta meg, mely a leglelkesebb hangulatban folyt le s hol a főgondnok iránti szeretet és nagyrabecsülés a legszebben nyilatkozott meg. Legyen megengedve nekünk is, hogy az új főgondnokot hazai közéletünknek s a magyar állam épületének egyik erős oszlopát, a legszivesebben üdvözölhessük. Nem kételkedünk benne, hogy azt az előkelő szerepet, melyet részére a gondviselés anyaszentegyházunk felvirágoztatásában kijelölt, egyházas lelkülete, tevékeny buzgó-sága és kipróbált törhetlen erélye be fogja tölteni.

— **XIII. Leo pápa s a keleti keresztyének védnöksége.** Rampolla bibornok úgy látszik, rossz tanácsokkal szolgálja a pápát. Tudvalevőleg II. Vilmos császár úgy vélekedik, hogy a keleten lakó keresztyéneknek, akár reformátusok, akár katolikusok, természetes védnökük csak Németország lehet. XIII. Leo pápa a francia zárándokok minapi kihallgatásánál mondott beszédében határozottan a francia protektorátust hangsúlyozta a keleti keresztyének fölött, bármely nemzetiséghez tartozzanak is. Természetes dolog, hogy ez provokáció-számba megy s II. Vilmos császárt kellemtlenül érintette. Annnyival is inkább, mert Vilmos császár nem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy úgy a németországi katolikus érdekek, mint az idegen világrészekben működő katolikus missziók iránt jóindulatot s gondoskodást tanusítson. Utóbbi napokban sokat irtak a Berlin és Vatikán közti diplomaciai összeköttetés megszakításáról, mivel a német nagykövet, Bülow Ottó,

visszahívásával ép összeesik a fönnebb érintett ügy. Újabb tudósítások szerint Vilmos császárnak eszeágában sincs a Vatikán vastag tapintatlanságát ily kemény intézkedéssel büntetni s már kiszemelte Blüw utódját is a vatikáni nagykövetségi állomásra. A pápa különben, úgy látszik, maga is belátta, hogy megtévesztett politika volna a német császár megsértésével hizelegni a francia chauvinistáknak, mert mint egy velencei távirat jelenti, ő szentsége utasította a velencei patriarchát, hogy személyesen üdvözölje a német császárt és esetleg nyújtsoa megnyugtató fölvilágosítást is a Vatikán állásfoglalásáról a franciák keleti protektorátusa kérdésében.

Szerkesztői üzenetek.

T. J. Körösladány. Köszönet szives küldeményéért s lapunk iránti érdeklődéséért. Minthogy csütörtökön dében vetjük, őszinte sajnálatunkra, már csak a jövő számban tehetjük közé. — **ó. — f.** Szintén a jövő számban közöljük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Október 31. Theologus. — Szabad a vásár. M. F. — Tárcsa: A német császár keleti utazása. J. L. — Tanügy: A debreceni ev. ref. presbyterium munkálata a tanítónőképző-intézet tárgyában. Somogyi Pál. — A tiszántúli ev. ref. gymnasiumok berendezkedése az 1898. 9. évre. Dóczy Imre. — A tiszántúli ev. ref. gymn. vallástanárok helyzete az 1898. 9. évben. Dóczy Imre. — Közéletünk: Válaszúl nt. Garzó Gyula úr „Nyílt level”-ére. Mitrovics Gyula. — Nyílt levél. F. Varga Lajos. — A belényesi ev. reform. egyház örömmünnepe. Sipos Imre. — A kántorságról. Felsővégesi. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos és Bartha Béla dr.**

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ajánlja dúsan berendezett

férfi-, fiu- és gyermek-ruha üzletét,
mely egy félszázad előtt lett alapítva és hála Istennek, a legjobb hírnévnek örvend.

Árain határosottak, olcsók.

Minden egyes ruhadarab saját műhelyemben, személyes felügyeletem alatt, legizlésebben készült el s így **a legkényesebb igényeket is kielégíthetem.**

Kérem a nt. lelkész, tanár és tanító urakat b. bizalmukkal úgy, mint eddig szerencsétlenni.

Czégemre kérek vigyázni!

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debrecenben, főpiac, a főpostával szemben.